

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**FAKTORJI USPEŠNOSTI STRUKTURNE POLITIKE
EVROPSKE UNIJE**

Ljubljana, september 2004

MONIKA ŽMAVC

IZJAVA

Študentka _____ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela,
ki sem ga napisala pod mentorstvom _____ in dovolim objavo
diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1. STRUKTURNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE	2
1.1. POMEN STRUKTURNE POLITIKE	2
1.2. KRATKA ZGODOVINA STRUKTURNE POLITIKE	2
1.3. INSTRUMENTI STRUKTURNE POLITIKE IN NJIHOVO DELOVANJE	4
1.3.1. <i>Strukturni skladi</i>	4
1.3.1.1. Vloga strukturnih skladov	4
1.3.1.2. Vrste strukturnih skladov	6
1.3.1.3. Prednostni cilji	8
1.3.1.4. Pobude Skupnosti	10
1.3.2. <i>Kohezijski sklad</i>	10
1.3.3. <i>Evropska investicijska banka</i>	11
1.3.4. <i>Predpristopna pomoč</i>	12
1.5. NADZOR NAD DELOVANJEM STRUKTURNE POLITIKE	12
2. FAKTORJI USPEŠNOSTI STRUKTURNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE	13
2.1. USPEŠNOST STRUKTURNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE	13
2.1.1. <i>Ekonomska kohezija</i>	14
2.1.2. <i>Socialna kohezija</i>	16
2.1.2.1. Zaposlenost in brezposelnost	16
2.1.2.2. Revščina	18
2.1.3. <i>Prostorska kohezija</i>	19
2.2. FAKTORJI USPEŠNOSTI STRUKTURNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE	22
2.2.1. <i>Konkurenčnost, produktivnost in ekonomsko dogajanje</i>	22
2.2.2. <i>Demografski dejavniki in migracije</i>	23
2.2.3. <i>Investicije</i>	25
2.2.4. <i>Infrastruktura</i>	27
2.2.5. <i>Razvoj človeškega kapitala</i>	29
2.2.6. <i>Izdatki za raziskave in razvoj ter inovacije</i>	30
2.2.7. <i>Ekonomija znanja</i>	32
3. KRITIKA UČINKOVITOSTI STRUKTURNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE	33
3.1. STRUKTURNA POLITIČNA PRAKSA V REGIJAH CILJA 1	34
3.1.1. <i>Irska</i>	35
3.1.2. <i>Grčija</i>	35
3.1.3. <i>Portugalska</i>	36
3.1.4. <i>Španija</i>	37
3.1.5. <i>Mezzogiorno</i>	38
3.2. KVANTITATIVNO VREDNOTENJE STRUKTURNE POMOČI	39
SKLEP	40
LITERATURA	42
VIRI	43
PRILOGE	

UVOD

Evropska unija se že od začetka svojega obstoja sooča z velikimi razlikami v razvitosti in življenjskem standardu tako med državami članicami kot med posameznimi regijami. Da bi zmanjšala obstoječe razlike in spodbudila trajnostni ter skladnejši razvoj, je Unija že zgodaj oblikovala strukturno politiko. Ta namreč temelji na načelih solidarnosti in kohezije, saj je usmerjena v spodbujanje razvoja tistih regij, držav in družbenih skupin, ki so z gospodarskega in socialnega vidika v slabšem položaju od evropskega povprečja. Za nemoteno in uspešno delovanje strukturne politike je Evropska komisija ustanovila več finančnih instrumentov. Razne oblike predpristopnih programov nudijo pomoč prihodnjim članicam, s čimer se spodbuja njihov razvoj, hkrati pa jih kar najbolje pripravljajo na čimbolj učinkovito črpanje sredstev iz skladov. To so strukturni skladi in Kohezijski sklad, najpomembnejši finančni instrumenti držav članic, ki razpolagajo s približno 35 odstotki sredstev evropskega proračuna. Omenjena sredstva so namenjena zlasti glavnim vidikom razvoja regij, to so moderna infrastruktura, razvoj človeških virov in produktivnost vseh sektorjev. Poseben poudarek pa je tudi na podpori malim in srednje velikim podjetjem, ki v lokalnem okolju lahko zagotovijo nova delovna mesta in spodbudno vplivajo na razvoj celotne regije.

Namen diplomskega dela je predstaviti pomen strukturne politike Evropske unije. V okviru tega pa je temeljni poudarek na analizi uspešnosti strukturnih intervencij in faktorjev, ki so na usklajevanje razlik med posameznimi državami članicami in regijami Evropske unije imeli odločilen vpliv.

Diplomsko delo je sestavljeno iz treh ključnih poglavij. V uvodnem delu prvega poglavja je najprej na kratko obrazloženo bistvo strukturne politike ter kratka zgodovina njenega nastanka. Sledijo instrumenti, s pomočjo katerih Unija razdeljuje sredstva po posameznih področjih in programih pomoči. Poglavje pa se zaključi z nadzorom nad delovanjem politike, ki hkrati predstavlja uvod v naslednje poglavje, kajti brez učinkovitega nadzora tudi strukturna politika ne bo kazala pozitivnih rezultatov.

Drugo poglavje je v celoti povzeto po poročilih Evropske komisije. Na začetku so natančneje predstavljeni učinki delovanja strukturne politike EU z ekonomskega, socialnega in prostorskega vidika. V drugem delu poglavja pa je vsa pozornost namenjena faktorjem, kot so produktivnost, investicije, infrastruktura, človeški kapital, inovacije, ki vplivajo na to, ali bo strukturna politika uresničila svoje cilje ali ne.

Zadnje poglavje pa je namenjeno kritični presoji strukturne politične prakse v manj razvitih regijah skozi oči regionalnih izvajalcev programov, raziskovalnih institutov in posameznikov. Obširneje so prikazani razvojni programi v Irski, Grčiji, Portugalski, Španiji in Mezzogiornu, njihovi cilji in obseg finančnih sredstev. Na koncu poglavja pa sledi še kratek pregled študij s področja kvantitativnega vrednotenja učinkovitosti strukturne politike EU in njihovih ugotovitev.

1. STRUKTURNA POLITIKA EVROPSKE UNIJE

1.1. Pomen strukturne politike¹

Evropska unija predstavlja eno najpomembnejših svetovnih gospodarskih sil, vendar pa se prav zaradi svoje regionalne in družbene pestrosti sooča z velikimi razlikami. Tako imamo na eni strani regije z visokim življenjskim standardom, na drugi strani pa tiste z velikimi razvojnimi težavami. Slednje zato potrebujejo finančna sredstva, da bi premostile strukturne ovire in razvile komparativne prednosti, s katerimi bi uspešno konkurirale tako na domačih kot tudi na tujih trgih. Podobno velja za njihove prebivalce, katerim denarna pomoč omogoča izobraževanje in usposabljanje ne glede na to, kje živijo – na podeželju ali v mestih, v bogatih ali revnih regijah, na obrobju Unije ali v urbanem središču. Takšna pomoč pa je danes potrebna bolj kot kadarkoli poprej, saj je Unija prestala največjo širitev doslej, ki bo zaradi nižjih stopenj razvitosti novih članic omenjene razlike še povečala.

Strukturna politika predstavlja skupek razvojnih aktivnosti, programov in ukrepov države, lokalnih skupnosti in drugih nosilcev organiziranih interesov na regionalni ravni, koordiniranih in sofinanciranih s strani Evropske unije in namenjenih doseganju razvojnih ciljev ob upoštevanju skladnega regionalnega razvoja. Temeljni cilj strukturne politike je zmanjševanje gospodarskih in socialnih neenakosti med različnimi regijami v Skupnosti, kar je zapisano tudi v 158. členu dopolnjene pogodbe o Evropski skupnosti (Mrak, 2004, str. 29).

Članice Evropske unije se zavedajo, da le njen enakomeren razvoj in razvojna pomoč preostalemu delu Evrope lahko prineseta dolgoročne koristi vsem njenim sedanjim in morebitnim prihodnjim članicam, zato skozi strukturne sklade in programe predpristopne pomoči izvajajo pravilno in v prihodnost zazrto politiko uravnoveženega razvoja.

1.2. Kratka zgodovina strukturne politike

V začetnem obdobju evropskega povezovanja razlike v razvitosti med državami niso predstavljale večjih težav. Kljub temu pa je zavedanje potrebnosti enakomernega razvoja v članicah Evropske gospodarske skupnosti² obstajalo že ob sklenitvi Rimskega sporazuma. V preambuli le-tega je bilo namreč zapisano, da ga države podpisujejo »zaradi potrebe po utrditvi enotnosti njihovih gospodarstev, za zagotovitev harmoničnega razvoja z zmanjševanjem razlik, ki obstajajo med regijami in za zmanjšanje zaostalosti manj razvitih regij« (Leonard, 1997, str. 149).

---

¹ V literaturi lahko zasledimo poleg izraza strukturna politika tudi kohezijska politika ali regionalna politika. V vseh treh primerih gre za politiko, ki zasleduje iste cilje, a jo različni avtorji različno poimenujejo.

² Evropska gospodarska skupnost, v nadaljevanju EGS, je bila ustanovljena leta 1957 s podpisom pogodb v Rimu (Rimski sporazum) s strani šestih držav ustanoviteljic Francije, Italije, Nemčije, Belgije, Nizozemske in Luksemburga.

V tem obdobju ni bilo moč govoriti o enotni evropski strukturalni politiki, ampak je bilo to področje prepuščeno v skrb vsaki posamezni državi. Temeljna naloga strukturalne politike Skupnosti ni bila nikoli nadomestiti strukturalnih politik držav članic, ampak jih zgolj usklajevati, oblikovati skupne smernice in skupne finančne instrumente. EGS je tako izvajala predvsem sektorske politike, šibka strukturalna politika pa je poudarjala razvoj industrijskih dejavnosti, v katere je usmerjala finančno pomoč. Njene osnovne naloge so bile osredotočene na zmanjševanje problema razvojno šibkih območij, ki jih je poskušala zaščititi s subvencijami. Le-te so zmanjševale proizvodne stroške in omogočale boj v mednarodni konkurenci. Za te namene sta bila v letu 1958 ustanovljena Evropski socialni sklad in Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad.

Prvi resnejši premiki se začnejo leta 1973, ko se EGS priključijo Velika Britanija, Irska in Danska. Na zahtevo držav pristopnic je bilo strukturalni politiki posvečene več pozornosti. Za formalni začetek enotne strukturalne politike EU pa lahko štejemo leto 1975, ko je bil ustanovljen Evropski sklad za regionalni razvoj.

Leta 1987 stopi v veljavo Enotni evropski akt, ki je pomemben za nadaljnji razvoj strukturalne politike. Še pomembneje pa je bilo zasedanje Evropskega sveta v Bruslju leto kasneje, ko je bilo doseženo soglasje o oblikovanju skupnega trga in reformi strukturalne politike Evropske skupnosti. Reforma je privedla do koordinacije med delovanjem posameznih strukturalnih skladov, hkrati pa je bil sklenjen tudi dogovor o podvojitvi njihovih sredstev. Tako je bilo v obdobju 1989-1993 iz strukturalnih skladov razdeljenih okoli 68 milijard ECU (Kuljaj, 2002, str.13).

V začetku devetdesetih let pa se začne v Evropi oblikovati nov koncept strukturalne politike. Spremenijo se cilji in instrumenti, ki povezujejo kmetijsko, industrijsko, zaposlitveno in druge politike. Poudarjati se začnejo podjetniške iniciative, inovacije, medregionalne in mednarodne povezave. Nastane potreba po novih specifičnih znanjih in razvoju ustrezne moderne infrastrukture. Glavna naloga strukturalne politike EU pa postane koordinacija med regionalno, lokalno in centralno vlado ter izvajanjem politik na vseh nivojih.

V Maastrichtu leta 1992 sklenjena Pogodba o Evropski uniji³ je med svoje temeljne cilje vključila tudi krepitev ekonomske in socialne kohezije. Vendar pa je željo po poglobljanju integracije pospremila bojazen revnejših članic o neenakomerni porazdelitvi stroškov in koristi. Da bi ublažili te strahove, je bil v letu 1993 ustanovljen Kohezijski sklad, katerega namen je bil podpirati projekte s področja okolja in prometa v najrevnejših članicah EU. V istem letu je bil oblikovan še Finančni instrument za usmerjanje ribištva, ki naj bi pomagal pri učinkovitejšemu prilagajanju ribiške dejavnosti. Na Edinburškem vrhu leta 1992 se je zopet obetala nova reforma strukturalne politike, ki je tako kot slednja povečala delež strukturalne pomoči. Med leti

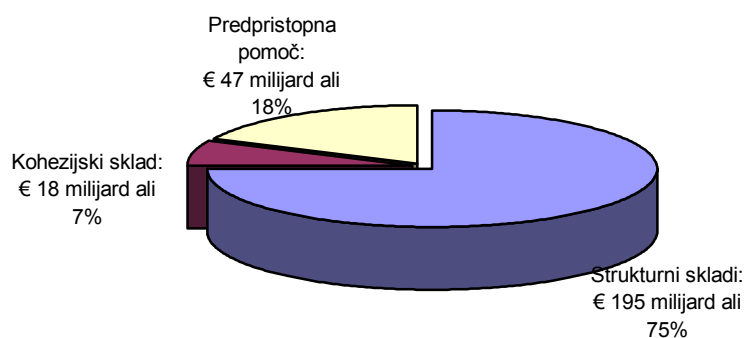
---

³ Dotedanja Evropska skupnost se s to pogodbo preimenuje v Evropsko unijo, v nadaljevanju EU.

1994-1999 je bilo v proračun strukturne politike EU namenjenih kar 177 milijard ECU-jev. Glavna novost pa je bila, da naj bi države članice same prispevale večinski delež sredstev, namenjenih programom ali projektom, saj bi s tem spodbudile večjo zavzetost za njihovo uresničevanje.

Zadnjo prelomnico v delovanju strukturne politike EU pa predstavlja leto 1999, ko je Evropska komisija z dokumentom Agenda 2000 postavila okvir za nadaljnji razvoj EU in njenih politik, za sprejem novih članic ter za financiranje celotnega delovanja Unije v obdobju 2000-2006. Velik korak naprej pa je naredila tudi na področju koncentracije strukturne pomoči, poenostavitve operacij in administrativnih zadev ter izboljšanja finančnega managementa.

Slika 1: Razdelitev sredstev strukturne politike Evropske unije v obdobju 2000-2006

Vir: Mrak, 2004, str. 37.

Kot kaže se strukturna politika prilagaja spremembam in zato lahko pričakujemo, da se bo v prihodnosti še spreminjala v skladu z ekonomskim in političnim razvojem Evropske unije.

1.3. Instrumenti strukturne politike in njihovo delovanje

Strukturna politika EU temelji na finančni solidarnosti. Solidarnost pa se izvaja pretežno preko strukturnih skladov in Kohezijskega sklada, ki manj razvitim regijam nudita nepovratna sredstva. Poleg obeh omenjenih skladov pa osnovne instrumente strukturne politike tvorita tudi Evropska investicijska banka, ki nudi pomoč v obliki posojil, in predpristopna pomoč, namenjena bodočim državam članicam. Vse omenjene instrumente bom v nadaljevanju na kratko predstavila.

1.3.1. Strukturni skladi

1.3.1.1. Vloga strukturnih skladov

Kot že samo ime pove, se glavnina evropske strukturne politike izvaja preko strukturnih skladov, ki so bili ustanovljeni za pospeševanje razvoja strukturne politike ter zmanjševanje gospodarskih in socialnih razlik med regijami in državami v Evropski uniji. Njihov osnovni namen je podpirati konkurenčno okolje nenehnega razvijanja in uravnoveženega razvoja, ustvarjanje novih delovnih mest na celotnem območju Unije, spodbujanje izobraževanja za

pridobitev kvalificirane delovne sile ter spodbujanje ekonomske in tehnične inovativnosti s pomočjo odpravljanja neenakosti med regijami. Posebno pozornost se posveča tudi enakopravnosti pri zaposlovanju, vplivu na okolje in njegovi zaščiti.

Delovanje strukturnih skladov močno olajšuje precejšen delež sredstev, ki jih pridobijo iz evropskega proračuna. Od skromnega začetka z 8 milijardami evrov letno so prispevki narasli na 32 milijard evrov v letu 1999. Za obdobje 2000-2006 pa se vrednost letnih zneskov počasi znižuje, kar je prikazano v spodnji tabeli.

Tabela 1: Razporeditev sredstev strukturnih skladov v obdobju 2000-2006 po letih (v milijonih € in cenah iz leta 1999)

Leto	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Strukturni skladi	29.430	28.840	28.250	27.670	27.080	27.080	26.660

Vir: Structural Actions 2000-2006: Commentary and Regulations, 2000, str. 19.

Sredstva se dodeljujejo regijam, ki izpolnjujejo pogoje na podlagi vnaprej določenih razvojnih ciljev in temeljijo na načelih, ki so bila opredeljena za zagotavljanje učinkovite rabe sredstev:

1. **načelo koncentracije** sredstev oziroma ukrepov na regije in skupine, ki jih najbolj potrebujejo glede na določene cilje, ki so opredeljeni s prioriteta in strogimi kriteriji;
2. **načelo programiranja**, to je načrtovanega in programiranega usmerjanja sredstev, ki določa, da sredstev ni mogoče pridobiti za posamezne nepovezane investicije, temveč se dodelijo na osnovi razvojnih programov;
3. **načelo partnerstva**, ki pomeni sodelovanje Evropske Komisije, vlad članic ter lokalnih in regionalnih oblasti. Partnerstvo naj bi prispevalo k dodatnim učinkom finančne pomoči, zato mora biti sodelovanje zelo tesno s stalnim dialogom med udeleženci;
4. **načelo dodatnosti** (*additionality*) določa, da skladi dopolnjujejo lastna finančna sredstva držav članic, ne pa da jih nadomeščajo. V regionalnih razvojnih programih je tako potrebno zagotoviti sofinanciranje iz privatnih in lokalnih virov. Za višino sredstev in njihovo namembnost se Evropska komisija in država članica dogovorita v okviru Enotnega programskega dokumenta⁴;
5. **načelo subsidiarnosti** pravi, da je organizacija skladov administrativno določena z regionalno, nacionalno in evropsko prioriteto, pri tem pa je vloga Evropske Komisije omejena na tisto poslovanje, kjer je potrebno skupno odločanje;
6. **načelo učinkovitosti vrednotenja učinkov**, ki naj bi povečalo kontrolo in nadzor učinkovitosti ter uspešnosti, proračunsko disciplino in poenostavitev celotnega sistema pomoči strukturnih skladov.

⁴ Enotni programski dokument je dokument, s pomočjo katerega se črpajo sredstva iz strukturnih skladov Evropske unije. Sestavita ga država članica in Evropska komisija, v katerem opišeta prioritete, ukrepe, učinke in rezultate (Urad vlade RS za informiranje, 2004a).

Finančna pomoč strukturnih skladov je torej namenjena večletnim razvojnim programom, katerih izbor je v domeni nacionalnih, lokalnih in regionalnih oblasti. Njihovo financiranje pa poteka s pogajanjem in sodelovanjem Evropske komisije. To kaže, da je delovanje strukturne politike EU določeno kot dopolnilo nacionalnemu izvajanju strukturnih politik držav članic. Odgovornost za uspešno oziroma neuspešno izvedene programe tako v celotni nosijo države članice, Unija jim s pomočjo strukturnih skladov zgolj pomaga doseči večje in boljše rezultate.

1.3.1.2. Vrste strukturnih skladov

Sistem strukturnih skladov je sestavljen iz štirih skladov, od katerih vsak deluje na svojem področju, ima svoja pravila in vsebino, kljub temu pa se med seboj povezujejo v harmoničnem delovanju.

Evropski sklad za regionalni razvoj

Evropski sklad za regionalni razvoj (*ESRR*) je bil ustanovljen leta 1975. Zadolžen je za spodbujanje ekonomske in socialne kohezije, še zlasti za zmanjševanje razlik v stopnji razvitosti med regijami na ravni Evropske unije. Gledano po finančni plati pa je ESRR največji in bo v obdobju 2000-2006 obsegal skoraj polovico vseh sredstev strukturnih skladov, katera so namenjena za (European Regional Development Fund, 2001):

- spodbujanje produktivnih investicij v proizvodnjo, gradnjo tovarn, inovacij, tehnološki razvoj, nove dejavnosti in v obnavljanje starih industrijskih lokacij s ciljem dolgoročnega ustvarjanja delovnih mest;
- vzpostavljanje in modernizacijo infrastrukture za gospodarski razvoj (transevropska omrežja, transport, telekomunikacije, energetika) in varstvo okolja;
- nadaljnje pospeševanja lokalnega razvoja - tudi v manjših regijah ustvarjati pogoje za produktivna delovna mesta in razvoj novih dejavnosti;
- pospeševanje razvoja malih in srednje velikih podjetij (raziskave, poklicno izobraževanje, razvoj obrti, podjetniških inkubatorjev);
- investicije v izobraževanje in zdravstvo.

Bistvena vloga sklada je, da podpira programe v okviru Ciljnih območjih 1 in 2 ter Pobud Skupnosti, prav tako pa naj bi prispeval tudi k financiranju čezmejnega, mednarodnega in medregijskega sodelovanja. Vendar obstaja še ena vrsta aktivnosti, to so *inovativni ukrepi*, s katerimi financira študije, pilotne projekte ali omrežja kot oblike preizkušanja novih pristopov sodelovanja in izmenjave izkušenj.

Evropski socialni sklad

Zaradi različnih izkušenj in zgodovinskih razlogov se je usklajevanje socialne in zaposlitvene politike na ravni EU začelo šele pred dobrim desetletjem, kljub temu da je bil Evropski socialni sklad (*ESS*) ustanovljen že leta 1958 in sicer za potrebe izboljšanja in povečanja zaposlovanja v Uniji. Danes je Socialni sklad vezni člen med cilji politike zaposlovanja na evropski ravni in

nacionalnih politik zaposlovanja. EU pa mu je določila pet področij, na katera je osredotočeno njegovo delovanje:

- *aktivna politika zaposlovanja in trga delovne sile*, v okviru katere države članice spodbujajo boj proti brezposelnosti, preprečujejo dolgotrajno brezposelnost ter dajejo podporo mladim in ostalim, ki se po odsotnosti ponovno vračajo na trg delovne sile;
- *razvoj socialne sfere*, to je spodbujanje enakih možnosti za dostop do trga delovne sile za vse, zlasti tiste, ki jim grozi socialna izključenost;
- *poklicno in splošno izobraževanje ter poklicna mobilnost*, kjer gre za spodbujanje in izboljševanje izobraževanja, usposabljanja in svetovanja v okviru vseživljenjskega učenja za lažji dostop do trga delovne sile, za povečanje zaposlenosti in poklicne mobilnosti;
- *spodbujanje sposobnosti prilagajanja podjetništva*, kar pomeni spodbujanje kvalificirane, usposobljene in prilagodljive delovne sile, razvoj podjetništva in pogojev za ustvarjanje novih delovnih mest ter krepitev človeškega potenciala na področju raziskav, znanosti in tehnologije;
- *zaposlovanje žensk*, kjer so ukrepi sklada uprti v lažji dostop žensk do dela in njihovo sodelovanje na trgu delovne sile, dostop do novih zaposlitvenih možnosti in ustanavljanje lastnih podjetij.

ESS s svojimi prispevki pomaga regijam v okviru Ciljev 1, 2 in 3. V svojih nalogah pa ima določeno tudi izvajanje iniciative Equal. V ta sklop sodijo predvsem naloge inovacijske narave in pilotni projekti, ki zadevajo trg dela, zaposlovanje in strokovno izpopolnjevanje ter študije, tehnična pomoč in strokovno sodelovanje.

Na prelomu stoletja je bil sklad postavljen pred nove izzive. V novem programskem obdobju 2000-2006 naj bi prišlo do bolj decentraliziranega in preprostega sistema upravljanja, predvsem z izboljšavo partnerstva med Komisijo, lokalnimi oblastmi in nevladnimi organizacijami. V tem obdobju bodo celotna sredstva sklada znašala okoli 35 odstotkov proračuna strukturnih skladov (Introducing the ESF, 2004).

Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad

Že Rimska pogodba je v svojih členih določila cilje in načela razvoja skupne kmetijske politike, ki bi zagotavljala prosto trgovino in konkurenco v kmetijskem sektorju. Leta 1962 pa je bil za financiranje trga Skupnosti in za strukturno porabo v različnih kmetijskih sektorjih ustanovljen Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (*EKUIS*) (Bizjak, 2000, str. 22).

Kot že samo ime pove, se sklad deli na dva dela in zajema precejšen del proračuna EU. Jamstveni del je zelo pomemben, saj se skozenj izvaja skupna kmetijska politika. Vendar pa je za področje strukturne politike zanimiv le usmerjevalni oddelek, ki financira modernizacijo kmetijskih skupnosti. Njegove aktivnosti so usmerjene predvsem na naslednja področja:

- krepitev in reorganizacijo kmetijstva, vključno z organizacijo in predelavo kmetijskih, ribiških in gozdarskih izdelkov;
- zagotavljanje preoblikovanja kmetijske proizvodnje in razvoja gozdarstva ter podporo razvoja dopolnilnih dejavnosti za kmetovalce;
- zagotavljanje primernega življenjskega standarda kmetovalcev;
- pomoč pri razvoju struktur za zaščito okolja in podeželja.

V obdobju 2000-2006 oddelek za usmerjanje financira vrsto ukrepov v regijah, ki spadajo pod Cilj 1. Območja izven cilja 1 in še nekateri ostali ukrepi (pomoč pri predčasni upokojitvi, kompenzacijska plačila, ukrepi za razvoj gozdov) pa se financirajo preko jamstvenega dela sklada. Poleg obeh omenjenih pa EKUJS financira tudi programe iniciative Leader +.

Finančni instrument za usmerjanje ribištva

Finančni instrument za usmerjanje ribištva (*FIUR*) je deloval v okviru Kmetijskega sklada. Z letom 1993 pa je postal samostojni instrument, ki igra pomembno vlogo pri subvencioniranju ribiškega sektorja. Njegova področja delovanja so: regulacija ribištva, modernizacija ribiške flote, razvoj marikulture, zaščita pristaniških območij, modernizacija ribiških zmogljivosti v pristaniških in promocija ribiških proizvodov.

Izvajanje pomoči iz FIUR se načrtuje kot del programa v skladu s Ciljnim območjem 1, zunaj tega cilja pa se predstavijo samostojni programski dokumenti v posamezni državi članici. Za zagotavljanje pomoči večini najmanj razvitih regij ima instrument v obdobju 2000-2006 na voljo približno 0,5 odstotka denarja, namenjenega strukturnim skladom.

1.3.1.3. Prednostni cilji

Prednostni cilji odražajo prioritete v strukturni politiki Evropske unije in hkrati služijo kot orodje za razdeljevanje največjega dela sredstev strukturnih skladov. Do njihovega oblikovanja je prvič prišlo po sprejetju Enotne evropske listine in sicer je bilo določenih pet Ciljev, kasneje leta 1994 pa je bil uveden še šesti:

- *Cilj 1* - pospeševanje razvoja in strukturnega prilagajanja regij, ki zaostajajo v razvoju;
- *Cilj 2* - prestrukturiranje in pomoč regijam v industrijskem zatonu;
- *Cilj 3* - ukrepi za odpravljanje dolgoročne brezposelnosti;
- *Cilj 4* - olajševanje prilagajanja delavcev industrijskim spremembam in vključevanja mladih na trg delovne sile;
- *Cilj 5a* - pospeševanje prilagajanja kmetijstva ter modernizacija in strukturne spremembe v ribištvu;
  - *5b* - razvoj in strukturna prilagoditev podeželskih območij;
- *Cilj 6* - finančna pomoč severnim, redko poseljenim regijam.

V skladu z načelom koncentracije, učinkovitosti pomoči ter poenostavitve meril je leta 1999 prišlo do zmanjšanja števila ciljev iz prejšnjih šestih na tri, od katerih imata prva dva regionalni, tretji pa horizontalni značaj (Sistem strukturnih skladov Evropske unije, 2003):

Cilj 1

Pod ta cilj se uvrstijo regije na ravni NUTS 2⁵, ki zaostajajo v razvoju in imajo BDP na prebivalca pod 75 odstotki povprečja Evropske unije. Takšna področja lahko dobijo pomoč za izgradnjo potrebne infrastrukture, spodbujanje poslovnih investicij, ustvarjanje novih delovnih mest, izboljšanje sistema izobraževanja in usposabljanja ter za razvoj gospodarskega sektorja. V Evropski uniji je v Cilj 1 vključenih 22 odstotkov prebivalstva iz približno 50 regij, za njihov razvoj pa je porabljenih kar 70 odstotkov vseh sredstev strukturnih skladov.

Cilj 2

Vanj se uvrstijo regije z ekonomskimi in socialnimi problemi prestrukturiranja v industriji ali storitvenem sektorju, regije, kjer izginjajo tradicionalne dejavnosti na podeželju, urbane regije, ki nazadujejo in regije, ki se srečujejo s težavami v ribiški dejavnosti. V teh območjih so ukrepi usmerjeni v povečanje zaposlovanja in razvoja malih podjetij, investicije v nove proizvodne dejavnosti, infrastrukturo, raziskave in razvoj ter poklicno usposabljanje. V območja Cilja 2 spada približno 18 odstotkov celotne populacije EU, ki ima dostop do 11,5 odstotkov sredstev iz strukturnih skladov.

Cilj 3

Cilj 3 pokriva celotno območje EU razen regij, ki so vključene v Cilj 1. Državam članicam naj bi pomagal pri prilagajanju in modernizaciji sistema vzgoje, izobraževanja in zaposlovanja, vključevanju odrinjenih socialnih skupin na trg dela ter pri spodbujanju enakih zaposlitvenih možnosti za moške in ženske, za kar mu služi 12,3 odstotka sredstev iz strukturnih skladov.

Vsak cilj ima torej svoje kriterije, ki jim mora neko območje zadostiti, da je vanj vključeno, kar omogoča boljšo preglednost nad celotnim področjem EU. Na ta način je natančneje opredeljeno, kateri deli spadajo pod posamezni Cilj in kakšne vrste problemov rešujejo s katerim strukturnim skladom, kar prikazuje tabela 2.

Tabela 2: Razdelitev strukturnih skladov po posameznih Ciljih za obdobje 2000-2006

CILJ 1	ESRR	ESS	EKUJS	FIUR
CILJ 2	ESRR	ESS		
CILJ 3	ESS			

Vir: Working for the regions, 2001.

⁵ Da bi se finančna pomoč najmanj razvitim regijam razdelila kar najbolj pravično, je Eurostat izdelal posebno nomenklaturu teritorialnih enot NUTS (*Nomenclature of Territorial Units for Statistics*). Klasifikacija deli regije na več ravni, na osnovi katerih se zbirajo statistični podatki in posledično dodeljujejo finančna sredstva.

Namen pomoči trem Ciljnim območjem je, da bi socialno in ekonomsko oživili ter pospešiti razvoj regij in njihovih prebivalcev, tako da bi lahko bolje konkurirali na trgu delovne sile, s čimer bi prispevali k zmanjšanju socialne izključenosti. Za Ciljna območja je v obdobju 2000-2006 namenjenih kar 94,65 odstotkov vseh sredstev strukturnih skladov, kar znaša približno 184 milijard evrov. Največji delež pomoči naj bi bile deležne regije v Španiji, Italiji in Nemčiji. Regijam, ki so bile v obdobju 1994-1999 uvrščene pod Cilj 1, 2, 5b in sedaj v novem programskem obdobju 2000-2006 niso več, pa nudi Evropska komisija neke vrste prehodno pomoč. S pomočjo te želi preprečiti takojšnjo ukinitvev evropske pomoči regijam in zaželeno rezultate konsolidirati (Working for the regions, 2001).

1.3.1.4. Pobude Skupnosti

Pobude Skupnosti so instrument pomoči Evropske komisije za uresničevanje strukturne politike, ki jih financirajo strukturni skladi, zato zanje veljajo enaka pravila kot za preostale pomoči iz skladov, s to razliko, da njihovo vsebinsko usmeritev določa Evropska komisija. S tem Komisija opozarja evropsko javnost na težave, ki z evropske perspektive niso dovolj upoštevane v okviru splošne strukturne pomoči. Izvajanje programov Pobud poteka decentralizirano, kar pomeni da so za večino odgovorne nacionalne in regionalne avtoritete.

Število Pobud je sčasoma naraščalo, tako da je bilo v programskem obdobju 1994-1999 takšnih iniciativ trinajst. Upoštevajoč načelo koncentracije pa je za plansko obdobje 2000–2006 prišlo do krčenja le-teh na samo štiri. Tem programom je namenjenih 5,35 odstotkov sredstev proračuna strukturnih skladov. Vsaka Pobuda pa je financirana samo iz enega sklada.

Tabela 3: Pobude Skupnosti v obdobju 2000-2006

Pobuda Skupnosti	Funkcija	Vir financiranja
Interreg III	čezmejno, transnacionalno in medregijsko sodelovanje in partnerstvo	ESRR
Urban II	oživitev mest in urbanih področij v zatonu	ESRR
Leader +	razvoj podeželja	EKUJS
Equal	boj proti izključenosti, neenakostim in diskriminaciji na trgu delovne sile	ESS

Vir: Kuljaj, 2002, str. 19.

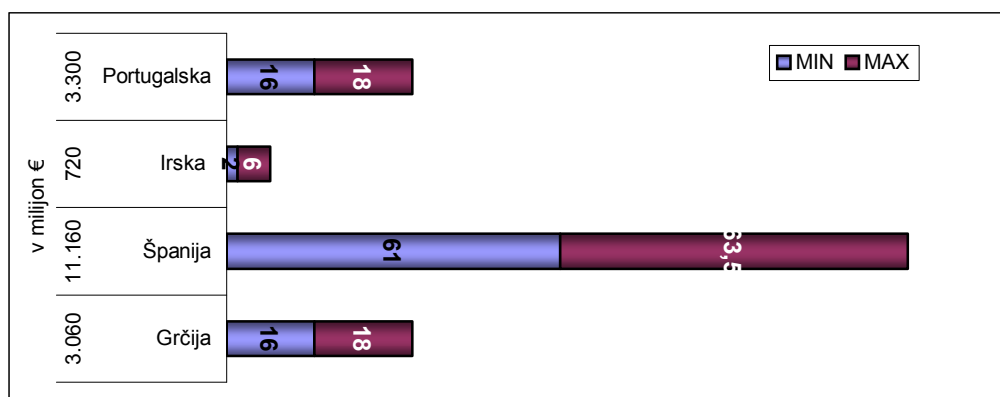
1.3.2. Kohezijski sklad

Kohezijski sklad je oblika finančne pomoči, ki dopolnjuje strukturne sklade in je bil ustanovljen z namenom, da prispeva finančno pomoč projektom, ki naj bi pomagali dosegati cilje na področju okolja in transevropske transportne povezave v Evropski uniji. Sredstva iz sklada so namenjena državam, katerih BNP na prebivalca ne presega 90 odstotkov evropskega povprečja. Kohezijski sklad je bil ustanovljen leta 1993 z Maastrichtsko pogodbo in takrat so kriterije za črpanje sredstev izpolnjevale štiri države: Irska, Španija, Portugalska in Grčija. Njihov gospodarski in socialni napredek je Evropska unija preverila ob koncu leta 2003 in na

podlagi rezultatov ugotovila, da je Irska presegla mejo 90 odstotkov BNP, kar pomeni, da od leta 2004 ni več upravičena do sredstev iz Kohezijskega sklada. Po novem pa lahko do teh sredstev pristopi tudi deset novih držav članic.

Vrednost celotnega proračuna Kohezijskega sklada za obdobje 2000-2006 znaša 18 milijard evrov. Od leta 1993, ko je bil sklad ustanovljen, se je njegov proračun močno povečal in sicer od 1,5 milijarde evrov na več kot 2,6 milijarde evrov v letu 1999. Odstotek sredstev dodeljenih vsaki državi članici pa je fiksno določil Evropski svet v Berlinu (Fact Sheets on the European Union, 1999, str. 159).

Slika 2: Sredstva, dodeljena državam članicam iz Kohezijskega sklada za obdobje 2000-2006 (v odstotkih in milijonih € ter cenah iz leta 1999)

Vir: Working for the regions, 2001.

Sredstva se delijo dokaj ravnotežno med transportne in okoljske projekte, nekaj pa se jih namenja tudi preliminarnim študijam za izvedbe samih projektov ter tehnični podpori le-teh. Vendar pa mora tudi država članica prispevati v vsak projekt lastna proračunska sredstva, kajti če teh sredstev ne more zagotoviti, se nadaljnji projekti ne odobrijo. Projekte izbere država predlagateljica, ki je tudi odgovorna za njihovo izvedbo, upravljanje s sredstvi, doseganje časovnih omejitev in ustrežanje finančnemu načrtu. Komisija pa izvaja redne preglede, hkrati pa so vsi projekti vpleteni še v zakonski monitoring.

1.3.3. Evropska investicijska banka

Evropska investicijska banka (*EIB*) je osrednja finančna institucija EU in je pomemben element evropske strukturne politike. Je instrument, ki omogoča kreditiranje ter pospeševanje ekonomskega in socialnega razvoja, saj usmerja večino sredstev, zbranih na kapitalskem trgu v širok spekter projektov, ki so namenjeni zmanjšanju regionalnih razlik. Posojila EIB so namenjena raznovrstnim področjem: izgradnji energetske infrastrukture, pomoči srednjim in majhnim podjetjem, varovanju okolja, izgradnji telekomunikacijskih omrežij, investicijam v zdravstvo, izobraževanje, industrijo in storitve. Leta 1999 so ta znašala približno 17 milijard evrov. Plasiranje sredstev banke v manj razvita območja, v katerih prebiva polovica prebivalcev EU, pa poteka v tesnem sodelovanju z Evropsko komisijo, kar zagotavlja

optimalno uporabo posojil in pomoči Unije ter najboljšo možno alokacijo sredstev (Zaveršek, 2000, str. 29-30).

1.3.4. Predpristopna pomoč

V okviru priprav držav iz srednje in vzhodne Evrope na članstvo v EU so bili v sodelovanju z Evropsko komisijo pripravljene posebni strateški dokumenti, tako imenovana *Partnerstva za pristop*, ki izpostavljajo najbolj problematična področja v teh državah, ki morajo biti rešena pred vstopom v EU. Ti strateški dokumenti pa hkrati zagotavljajo tudi okvir za delitev predpristopne pomoči. Za ta namen ima Skupnosti na voljo tri instrumente, katerih proračun za obdobje 2000-2006 znaša približno 47 milijard evrov (Working for the regions, 2001):

- najstarejši med njimi je program **PHARE** (*The Poland and Hungary Action for Restructuring of the Economy*), ki mu pripada največji delež sredstev predpristopne pomoči. Njegova naloga je omogočiti lažji in hitrejši razvoj potrebnih struktur za izvajanje gospodarskih, socialnih in pravnih ukrepov pri prilagajanju pravnemu redu Unije ter pripomoči k oblikovanju ustreznih strokovnjakov in njihovemu usposabljanju. Prav tako pa naj bi spodbujal investicije v sektorjih, ki so najbolj potrebni pomoči (infrastruktura, podjetja, socialni ukrepi);
- **SAPARD** (*Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development*) podpira ukrepe za pridružitve kmetijski politiki EU. Vsebuje niz ukrepov, ki zadevajo prilagajanje kmetijskih struktur, kvaliteto prehrane, varstvo potrošnikov, razvoj podeželja, varstvo okolja in tehnično pomoč;
- **ISPA** (*The new Pre-Accession Structural Instrument*) pa sledi načelu Kohezijskega sklada. Posebnost tega instrumenta je, da ne deluje po principu programskih dokumentov, ampak financira neposredno projekte. To so projekti transportne infrastrukture in projekti za varstvo okolja. Finančno pomoč pa ISPA namenja predvsem državam, ki imajo visoke izdatke in potrebe za pripravo ter doseganje transportnih in okoljevarstvenih standardov Evropske unije.

1.5. Nadzor nad delovanjem strukturne politike

Delovanje evropske strukturne politike poteka v smeri čim večje gospodarske in socialne povezanosti ter usklajenosti. Nadzor nad delovanjem pa naj bi z zagotavljanjem kakovosti pomagal Skupnosti ta cilj doseči v največji možni meri. S pojmom nadzor zajemamo tako spremljanje kot tudi vrednotenje učinkov finančne pomoči iz strukturnih skladov in Kohezijskega sklada. Namen tega pa ni zgolj zagotoviti pregled nad porabo in učinkovitostjo sredstev, ampak tudi pridobiti podatke in določiti cilje za pripravo novih programov strukturne pomoči. Na ta način se poudarijo dejavniki, ki prispevajo k uspehu ali neuspehu strukturne politike in ki omogočajo optimiranje pomoči v prihodnosti.

Spremljanje ne predstavlja nove funkcije, saj se je le-ta izvajala že od samega začetka delovanja sistema finančne pomoči, pomeni pa redni nadzor fizičnih in finančnih učinkov

pomoči strukturnih skladov. Nadzira uresničevanje načrtov v skladu z zastavljenimi cilji, nudi podporo sprotne ocenjevanju, ki predstavlja kritično presojo zadanih rezultatov in prispeva k učinkovitosti delovanja celotnega sistema (Aljančič, 1999, str. 21).

Vrednotenje učinkov strukturne pomoči EU se je v zadnjih letih zelo razširilo, na kar so vplivala predvsem partnerstva med Komisijo in organi držav članic na nacionalnih, regionalnih in lokalnih ravneh. To je omogočilo večjo prilagojenost ukrepov različnim institucionalnim situacijam in pospešilo razvoj prednostnih nalog. Veliko pa je prispevalo tudi k izboljšanju managementa in izvajanja, in sicer z večjo preglednostjo in jasnostjo ukrepov. Izvaja se na treh stopnjah, kjer vsaka ustreza življenjskemu ciklusu programa (Bajt, 2001, str. 8):

- *Ex-ante vrednotenje* se izvaja na začetku ciklusa, preden je program sprejet in pomaga zagotoviti, da bo končni program čim bolj ustrezen in vsebinsko smiseln. Osrednja točka ex-ante vrednotenja je analiza prednosti, slabosti in priložnosti vpletenih držav članic, regij in sektorjev. Z določanjem vrednosti ciljem programa pa podaja temelje za spremljanje in kasnejše vrednotenje;
- *Vmesno vrednotenje* je pomembno v drugi fazi programskega ciklusa, med izvajanjem ukrepov. Kritično analizira prve rezultate vrednotenij ter ocenjuje uporabo finančnih sredstev, kakovost spremljanja in izvajanja;
- *Ex-post vrednotenje* povzema in presoja celoten program, še posebej vplive. Prizadeva pa si razložiti uporabo sredstev in poročati o smotnosti in gospodarnosti ukrepov, ter ali so bili pričakovani cilji doseženi.

Navkljub trudu obstajajo znatne razlike v izvajanju in uporabi vrednotenij med državami članicami. V nekaterih državah (Grčija, Španija, južna Italija) se vrednotenje še vedno izvaja zaradi zakonskih zahtev. V večini držav pa je postalo sistem pomoči za oblikovanje in vodenje ukrepov, ki je izboljšal dosežke strukturne politike EU.

2. FAKTORJI USPEŠNOSTI STRUKTURNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE⁶

2.1. Uspešnost strukturne politike Evropske unije

Dosežke strukturne politike Evropske unije je iz več razlogov težko natančno izmeriti. Prvič, vsi učinki določenih programov in projektov so vidni šele na dolgi rok. Drugič, tako na regionalne kot nacionalne ekonomije vpliva cela vrsta faktorjev, katerih natančen vpliv je težko določiti. Tretjič, obstaja tudi problem ločevanja vpliva evropske politike od vplivov

---

⁶ Celotno poglavje je povzeto po naslednjih poročilih Evropske komisije: Second report on economic and social cohesion (2001), First progress report on cohesion (2002), Second progress report on economic and social cohesion (2003) in Third report on economic and social cohesion (2004).

nacionalnih strukturnih politik. Kljub temu pa se redno sestavljajo poročila o socialno-ekonomskem položaju in razvoju regij EU, ki kažejo ali so strukturni skladi in Kohezijski sklad pripomogli k zmanjšanju regionalnih razlik.

Tradicionalno pojmovanje regionalnih razlik je vezano predvsem na ekonomsko neenakost oziroma razlike v stopnji gospodarske razvitosti med posameznimi območji. Vendar so regionalne razlike večplastne, saj imajo tudi socialno in prostorsko komponento. Socialna komponenta se kaže skozi vprašanje brezposelnosti, višino prejemkov, izobrazbeno strukturo, in kvaliteto življenja, prostorska pa predvsem skozi infrastrukturne pogoje. Kako so bili aktivni učinki članstva v EU, združeni z odločno in pravilno usmerjeno strukturno politiko uspešni na teh področjih, je prikazano v nadaljevanju.

2.1.1. Ekonomska kohezija

V prihodnjih letih se bo EU soočala z velikimi spremembami v konkurenčnem okolju, ki bodo vplivale tako na celotno gospodarstvo kot tudi na kohezijo. Med njimi bodo najpomembnejši pritiski zaradi globalizacije, naraščajoča mednarodna konkurenca, strukturne spremembe znotraj določenih sektorjev in informacijska revolucija. Ne smemo pa pozabiti tudi na nedavno širitev Unije in integracijo novih članic v evropsko gospodarstvo, ki se med sabo močno razlikujejo, ne samo v BDP, ampak tudi v njihovem ekonomskem dogajanju. Že brez teh sprememb pa se Unija, kljub napredku pri odpravljanju razlik, z njimi še vedno srečuje.

Razlike med državami članicami EU

Razlike na gospodarskem področju najbolje ponazarja BDP na prebivalca po kupni moči⁷, ki deli države članice EU v dve skupini. Od vstopa v EU pa vse tja do danes so bila zabeležena velika odstopanja med Španijo, Grčijo in Portugalsko ter ostalimi državami članicami. Tri kohezijske države dosegajo vrednosti BDP na prebivalca okoli 70% evropskega povprečja. V obdobju 1988-2001 so zaradi gospodarske rasti, ki je preseгла evropsko povprečje, razliko do ostale evropske dvanajsterice uspele nekoliko zmanjšati. Največji napredek je naredila Španija, ki je razvojno vrzel do Unije zmanjšala za 12 odstotnih točk. Sledila ji je Portugalska z 11 odstotnimi točkami, medtem ko je bilo zmanjšanje v Grčiji enako samo 7 odstotnim točkam. Čeprav je prišlo do očitnega zmanjšanja razlik, pa bi bilo po mnenju analitikov potrebnih še nadaljnjih 20-30 let, da bi bile te v celoti odpravljene, kar samo potrjuje dolgoročnost procesa konvergence. Spodbuden pa je primer Irske, ki je pred dobrimi desetimi leti še sodila v skupino najmanj razvitih držav z BDP na prebivalca okoli 75% povprečja EU, medtem ko je ta v letu 2001 znašal že 18% nad povprečjem.

V zadnjih treh letih pa se je gospodarska rast v Uniji močno upočasnila, kar je otežilo nadaljnje odpravljanje regionalnih razlik. Upočasnitev je prizadela skoraj vse države članice. Gospodarska dejavnost je bila izjemno šibka v Nemčiji in Italiji. Celo na Irskem je rast upadla

---

⁷ Bruto domači proizvod (BDP) na prebivalca izračunamo po metodi paritete kupne moči, kjer merska enota ni izražena v evrih, ampak v standardih kupne moči.

na 1,5% v letu 2003. Izjemi sta le Španija in Grčija, za kateri se zdi, kot da ju recesija sploh ni prizadela, saj naj bi bila njuna stopnja rasti tudi v letu 2004 na ravni 3 oziroma 4 odstotkov. To pa bi lahko pomenilo, da bi šli ti dve državi ob ugodnih ostalih pogojih po irskih stopinjah.

Regionalne razlike v EU

Za razlike med regijami velja, da so celo večje kot med državami. Najrazvitejše regije, ki obsegajo severnejša glavna mesta, regije na jugu Nemčije in severu Italije, se lahko pohvalijo z BDP na prebivalca okoli 60% nad evropskim povprečjem. Na drugi strani pa imamo regije v kohezijskih državah in na jugu Italije, katerih BDP na prebivalca komajda presega 60% povprečja EU. V letih 1990-2000 so zlasti slednje dosegale zelo visoke stopnje gospodarske rasti, ki so v nekaterih primerih tudi za več kot 1% presegle evropsko povprečje. Kljub vsemu pa je bila stopnja konvergence dokaj neopazna, kar prikazuje naslednja tabela:

Tabela 4: Bruto domači proizvod na prebivalca v najbolj in najmanj razvitih regijah v Uniji v obdobju 1990-2000 (izražen kot % povprečja EU)

Regije	EU-15		EU-25
	1990	2000	2000
10 % +	154,9	157,9	171,8
10 % -	55,2	61,0	38,7
<i>Razmerje</i>	<i>2,8</i>	<i>2,6</i>	<i>4,4</i>
25 % +	133,8	138,2	147,1
25 % -	66,4	68,4	53,9
<i>Razmerje</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>	<i>2,7</i>

Vir: Second progress report on economic and social cohesion, 2003.

Tudi znotraj samih držav članic Unije prihaja do razhajanj v razvitosti regij (*glej Sliko 1 v Prilogi 1*). Predvsem to velja za glavna mesta, ki imajo raven razvitosti visoko nad povprečjem Unije, medtem ko je ta v oddaljenih ali podeželskih regijah mnogo nižja. Dober primer je Španija, druga največja država po površini v Uniji, čigar BDP na prebivalca dosega relativno visoke vrednosti v Madridu in Kataloniji. Medtem pa se regije na oddaljenem severovzhodu in nerazvitem jugu razvijajo počasneje od povprečja EU, zaradi česar sodijo med najmanj razvite predele Unije. Tudi v Grčiji, ki se še do nedavnega ni ubadala s preveliko regionalno raznolikostjo, se je v zadnjih letih pojavila vrzel med glavnima centroma ekonomske aktivnosti, Atenami in Solunom, ter ostalo državo. Potrebno je omeniti tudi Italijo, ki je verjetno najbolj znan primer razvitega severa in nerazvitega juga, saj Mezzogiorno, kljub vsesplošnemu napredku, še vedno vztraja pri le 60-70% povprečnega BDP Unije. Vse to pa nas opozarja, da države ne moremo obravnavati kot homogene celote, ampak je potrebno vzeti v obzir tudi regionalne in nacionalne značilnosti ter trende.

2.1.2. Socialna kohezija

V zadnjih nekaj letih se je povečala skrb za socialno kohezijo, saj je ključni dejavnik ekonomskega uspeha in zelo pomembna za vzpostavljanje blaginje ljudi. Človek mora namreč poleg osnovnih življenjskih pogojev imeti zadovoljene tudi socialne, kulturne, duhovne in druge nematerialne potrebe, kajti le tako lahko dosežemo zadovoljivo kakovost življenja in življenjskega standarda za vse prebivalce Unije, in to v dejavnem, zdravem in vsakomur prijaznem družbenem okolju. V nadaljevanju bom zato socialno kohezijo analizirala iz dveh vidikov: zaposlenosti oziroma brezposelnosti in revščine.

2.1.2.1. Zaposlenost in brezposelnost

Problem zaposlovanja je eno izmed pomembnejših vprašanj EU ter tudi področje, kjer so dosedanje razvojne strategije pozele veliko uspeha. Še vedno pa obstajajo posamezni predeli Unije kot tudi socialne skupine, kjer ta problem močno otežuje življenja ljudi.

Razlike v zaposlenosti

Od sredine devetdesetih let se je število zaposlenih v EU konstantno povečevalo. Med leti 1996 in 2002 je stopnja zaposlenosti⁸ evropske petnajsterice porasla za več kot 4 odstotne točke, medtem ko je bila ta rast v kohezijskih državah še dvakrat večja. Irska in Španija sta bili pri vrhu glede rasti zaposlenosti, a ima slednja skupaj z Italijo in Grčijo stopnjo zaposlenosti še vedno pod evropskim povprečjem. Kljub napredku na trgu dela, pa so v letu 2002 samo štiri države (Danska, Nizozemska, Švedska in Velika Britanija) presegle prag 70%, ki je hkrati cilj EU za leto 2010, postavljen na vrhu v Lizboni.

Ne samo države članice, tudi regije znotraj Unije je zajel val večje zaposlenosti. V obdobju 1994-2001 so bile zopet najmanj razvite italijanske, španske in grške regije tiste, kjer je število zaposlenih raslo hitreje od evropskega povprečja, a vendar je bil rezultat tega zelo skromen. V letu 2001 je znašal zaostanek za najrazvitejšimi regijami, lociranimi v Veliki Britaniji in nordijskih državah, še vedno ogromnih 29 odstotnih točk. Podobno velja za regionalne razlike znotraj držav članic, ki so ponekod zelo majhne, drugod pa izjemno visoke (na primer v Italiji, kjer je vrzel med regijami z visoko zaposlenostjo na severu in tistimi z nizko zaposlenostjo na jugu več kot 25 odstotnih točk), kar nakazuje na potrebo po razvoju še učinkovitejših regionalnih in lokalnih zaposlitvenih strategij (*glej Sliko 2 v Prilogi 2*).

V zadnjih desetih letih se je v Evropski uniji močno povečalo tudi zaposlovanje žensk. Še vedno pa je v letu 1999 zaposlitvena vrzel med moškimi in ženskami znašala 19 odstotnih točk. Spet so kohezijske države in Italija tiste, kjer je vrzel največja. Majhna razlika v severnih delih Evrope pa je posledica daljše tradicije enakovrednosti spolov, pozitivnih družbenih

---

⁸ Stopnjo zaposlenosti definiramo kot razmerje med delovno aktivnim prebivalstvom (zaposlenimi) in delovno sposobnim prebivalstvom. Delovno sposobno prebivalstvo pa so vse osebe, ki so sposobne za delo v starosti med 15 in 64 letom (Bavdaž, Bregar, Ograjšek, 2000, str. 121).

stališč o zaposlenosti žensk in otroškega dodatka. Po drugi strani pa gre vzrok iskati v visokem deležu zaposlitev s polovičnim delovnim časom pri ženskah, saj je bilo v letu 1999 tako zaposlenih kar 33% žensk, a samo 6% moških. Rast takšne vrste delovnih mest je močno povezana z razvojem storitvenega sektorja, kjer je delovni čas fleksibilnejši, hkrati pa se pojavlja potreba po zaposlovanju ljudi ob večerih in vikendih. Na ta način je ženskam omogočene lažje usklajevanje delovnega časa in kariere z družinskimi obveznostmi.

Z vidika sektorske strukture zaposlenosti ostaja še naprej najpomembnejši storitveni sektor, znotraj njega pa šolstvo, zdravstvo ter poslovne in finančne storitve. V obdobju 1994-1999 se je delež zaposlenih v storitvah povečal za 2,5 odstotni točki, medtem ko je delež zaposlenih v kmetijstvu in industriji upadel. Regije v Veliki Britaniji, na Nizozemskem in v treh nordijskih državah se zavedajo pomena storitvenega sektorja za prihodnost, zato so večino svojih dejavnosti usmerile prav vanje, kar jim posledično zagotavlja veliko novih delovnih mest. Medtem pa mediteranske države še vedno vztrajajo pri visoki stopnji zaposlenosti v kmetijstvu, katerega pomen se manjša, zaradi česar bodo v prihodnjih letih podvržene velikemu prestrukturiranju in izgubi delovnih mest.

Razlike v brezposelnosti

Problem brezposelnosti je v Evropi prisoten že več kot 20 let. Vse pa kaže na to, da bi bil lahko, ob vzdržni sedanji gospodarski rasti in uspešnih reformah trga dela, v prihodnjem desetletju v večjem obsegu odpravljen. Rast novih delovnih mest je od sredine devetdesetih let spremljalo vztrajno upadanje brezposelnosti. Padec je bil zlasti izrazit na Irskem in v Španiji, kjer so bile stopnje brezposelnosti⁹ v zadnjih letih zelo visoke. Še vedno pa je bila ob koncu leta 2003 stopnja brezposelnosti v Španiji z 11% višja od povprečja Unije. Poleg omenjene kohezijske države se z visoko brezposelnostjo srečujejo še v Grčiji, Franciji, Italiji in Finski, kjer dosegajo stopnje brezposelnosti skoraj dvakrat tolikšne vrednosti kot v Luksemburgu, Nizozemski, Avstriji in Portugalski, kjer so blizu 5%.

Regionalne razlike v brezposelnosti so še celo večje (*glej Sliko 3 v Prilogi 2*). V letu 2001 je stopnja brezposelnosti v regijah z nizko brezposelnostjo v povprečju znašala le 2,3%, v tistih z visoko brezposelnostjo pa kar 19,7%. Slednje so se nahajale predvsem v južni Evropi. Italija velja za državo največjih neenakosti, saj so bile stopnje brezposelnosti v regijah na jugu države v omenjenem letu za 21 odstotnih točk višje kot pri tistih na severu države. Po drugi strani pa je bila brezposelnost v vseh regijah Avstrije, Nizozemske in Portugalske pod povprečjem EU.

Tudi število dolgoročno brezposelnih¹⁰ se je v Uniji začelo počasi zniževati, vendar bo to dolgotrajen postopek, saj predstavljajo kar 46% vseh brezposelnih oseb EU. Manjši delež

---

⁹ Stopnja brezposelnosti je opredeljena kot delež brezposelnih oseb v aktivnem prebivalstvu (Bavdaž, Bregar, Ograjenšek, 2000, str. 121).

¹⁰ Dolgoročno brezposelne so tiste osebe, ki so brez zaposlitve leto dni ali več.

dolgoročno brezposelnih imajo regije v Avstriji, Veliki Britaniji in Finski, medtem ko so ti deleži v južni Italiji in številnih grških regijah še vedno blizu 60%. To pa kaže na dolgoročne strukturne probleme teh regij, ki pa ne morejo biti rešeni preprosto samo s pomočjo visokih stopenj gospodarske rasti na nacionalni ravni ali na ravni celotne EU.

Med socialnimi skupinami v Uniji so najbolj pereč problem mladi brez zaposlitve. Stopnje brezposelnosti so za mlade delavce do 25. leta starosti skoraj dvakrat višje kot za delavce nad 25. letom starosti. Težavne so zlasti Španija, Finska in Italija, kjer so se stopnje v letu 1999 gibale nad 30%, v nekaterih regijah na jugu Italije in Španije pa celo nad 50%.

Medtem ko brezposelnost upada, pa narašča primanjkljaj delovne sile v Belgiji, Danski, Irski, Nizozemski, Finski, Švedski in Italiji. To naj ne bi bilo presenečenje, saj so trgi dela v Uniji zelo raznoliki. Omenjene težave se pojavljajo v skoraj vseh sektorjih držav članic, predvsem pa primanjkuje delavcev z znanjem iz področja informacijske in telekomunikacijske tehnologije. V številkah to pomeni približno 500.000 prostih delovnih mest. Študije kažejo, da bo problem z leti postajal čedalje večji. Na dolgi rok bi to lahko vodilo do oviranja gospodarske rasti in zaposlovanja v EU. Problem pa se lahko reši z notranjimi migracijami, s prilagajanjem izobraževalnega sistema ter posledično z večjim številom ustrezno izobraženih in usposobljenih delavcev.

2.1.2.2. Revščina

Sodobna družba se na eni strani sooča z naraščajočo blaginjo ljudi, na drugi strani pa jo tesno spremljata revščina in socialna izključenost. Tudi Evropa se dobro zaveda, da postaja revščina spremljevalni družbeni problem, ne samo manj razvitih, ampak tudi razvitih družb, zato se skuša proti njej čimbolj učinkovito boriti.

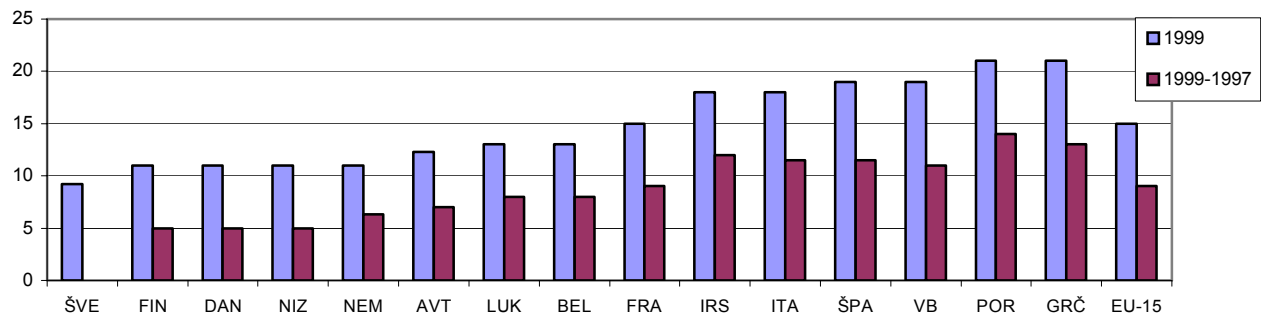
Revščino lahko razumemo kot položaj, ki izhaja iz nizkih prihodkov ali nezadostnega razpoložljivega dohodka. V praksi jo merimo s pomočjo stopnje tveganja revščine¹¹. Ta je v Evropski uniji v letu 1999 znašala 15%, kar je 3 odstotne točke manj kot pred tremi leti. Pomembnejši kazalec od stopnje tveganja revščine, ki prikazuje zgolj enoletni dohodkovni položaj prebivalcev, pa je dolgoročna revščina¹². Slednja je v letih 1997-1999 zajela 9% evropskega prebivalstva, pri čemer so bile, kot sledi iz *Slike 3*, najbolj prizadete države na jugu Evrope, najmanj pa nordijske države.

---

¹¹ Stopnja tveganja revščine meri odstotek prebivalcev, ki živijo pod pragom tveganja revščine. Prag tveganja revščine pa je opredeljen kot 60% mediane (mera srednje vrednosti, ki razdeli vse enote populacije na dva enaka dela po številu enot) ekvivalentnega neto dohodka vseh gospodinjstev.

¹² Dolgoročno revščino razlagamo kot odstotek prebivalcev, ki so imeli dohodek pod pragom tveganja revščine v vsakem izmed treh let, za katera so podatki na voljo.

Slika 3: Revščina v letu 1999 in dolgoročna revščina v obdobju 1997-1999 v državah članicah Evropske unije (izražena kot % prebivalstva)

Vir: Second progress report on economic and social cohesion, 2003.

Vzrokov za revščino je nešteto, kljub temu pa lahko izločimo nekaj dejavnikov, ki so tesno povezani z nizkim dohodkom. V EU obstaja pet družbenih skupin, ki nosijo še posebej visoko tveganje, da padejo v začaran krog revščine. To so enostarševske družine, brezposelni, nizko izobraženi, upokojenci in družine z veliko otrok. Na splošno so revščini najbolj izpostavljeni brezposelni in enostarševske družine, saj ima kar 38% prvih in 46% drugih dohodek pod pragom tveganja revščine. Ta vzorec pa se med posameznimi državami članicami in regijami EU lahko razlikuje.

Vsaka država članica kakor tudi Evropska unija skuša v čim večji meri ublažiti posledice nezadostnega dohodka. Za to so ključno orožje v boju proti revščini prav socialni prispevki, ki jih dodeljujejo pomoči najbolj potrebnim prebivalcem. Njihov obstoj je izrednega pomena, na kar priča tudi dejstvo, da zmanjšujejo revščino za 30-40%. Na Danskem je delež celo nekoliko višji. Medtem pa imajo socialni prispevki v Italiji, Grčiji in v manjši meri tudi na Portugalskem precej skromnejši učinek na prerazdelitev dohodka. Delno gre vzrok iskati v manjšem obsegu, delno pa v tem, ker ciljajo le na najrevnejšo populacijo.

Glede revščine v prihodnosti obstajajo različne napovedi. Na eni strani vladajo prepričanja, da naj bi nadaljnja hitra gospodarska rast in visoke stopnje zaposlenosti zmanjšale delež ljudi z nizkim dohodkom. Na drugi strani trdijo, da naj bi se povečalo število enostarševskih družin. Najbolj prepričljiva napoved pa je ta, da naj bi vedno večja pomembnost, ki se pripisuje informacijski tehnologiji in visoki izobrazbi zlasti v zaostajajočih regijah ogrozila položaj najrevnejših prebivalcev.

2.1.3. Prostorska kohezija

Poleg ekonomske in socialne kohezije, je pomemben vidik harmoničnega razvoja Evropske unije tudi prostorska kohezija. Za potrebe le-te so v letu 1999 oblikovali poseben dokument, imenovan *European Spatial Development Perspective*, ki je podal smernice strukturni politiki in opredelil tri glavne cilje: policentrični razvoj mest ter boljša povezava med mestnimi in podeželskimi področji, enakopraven dostop vseh Evropejcev do osnovnih storitev, infrastrukture in znanja ter obziren odnos do naravne in kulturne dediščine. Na ta način naj bi

se spodbudila večja prostorska integracija, vse to pa zahteva tesnejše čezmejno, transnacionalno in transregionalno sodelovanje.

Prostorske razlike na ravni EU

Za Unijo je značilna centraliziranost področja, kar pomeni, da so tako gospodarska dejavnost kot tudi kapital in visoko kvalificirana delovna sila zgoščeni v najbolj središčnih področjih, medtem ko se regije na obrobju Unije srečujejo prej s pomanjkanjem kot z zadostnostjo.

Središčne regije se nahajajo v tako imenovanem peterokotniku, ki se razteza med North Yorkshiro in v Angliji, Franche-Comté v Franciji, Hamburgom v Nemčiji in Milanom v Italiji. Pomembna značilnost teh regij je, da zaradi velike koncentracije visoko produktivnih dejavnosti ustvarijo skoraj polovico BDP Unije. Velik pomen dajejo predvsem raziskovalni dejavnosti, ki omogoča ustvarjanje novih delovnih mest. Zato imajo te regije, kljub veliki gostoti prebivalstva, stopnjo zaposlenosti na ravni 67%. Središčne regije so centri komunikacij, trgovine, inovacij in kulture, a jih prav zaradi tega spremlja vrsta neugodnosti, kot so poraba ogromne količine energije, proizvodnja velike količine odpadkov in strupenih snovi v ozračje, prometna zamašenost in veliki pritiski na okolje.

Za razliko od slednjih pa so ***periferne regije*** precej manj privilegirane. Kot že samo ime pove, se nahajajo na obrobju Unije, kar je v večini razlog za slabo prometno povezanost in ponekod tudi redko poseljenost. V teh regijah se je v zadnjem času povečala polarizacija in koncentracija aktivnosti z nizko dodano vrednostjo, zaradi česar nizek povprečni BDP na prebivalca, ki je skoraj dvakrat manjši kot v središčnih regijah, ne preseneča. Periferne regije se tako soočajo z majhno konkurenčno sposobnostjo, na kar kaže tudi stopnja zaposlenosti, ki je s 59% zopet manjša kot v središčnih regijah.

Prostorske razlike na nacionalni in regionalni ravni

Na nacionalni in regionalni ravni se pojavljajo razlike med urbaniimi področji in podeželjem¹³. V Uniji veljajo urbana področja za dobro razvita, medtem ko številna podeželska gospodarstva trpijo zaradi neustreznih ekonomskih povezav z bližnjimi majhnimi ali večjimi mesti ter posledično zaradi slabe integracije v celotno gospodarstvo. Vendar sta prav dobra povezanost in strateško sodelovanje med obema območjema ter znotraj njih osnovna gonilna sila gospodarskega razvoja.

Urbana področja lahko primerjamo s središnimi regijami na ravni EU, saj so prenaseljena, imajo dobro razvito infrastrukturo in prometni sistem, se pa za razliko od središčnih regij še vedno srečujejo s spremembami v sektorski strukturi gospodarstva. V obdobju 1995-1999 so

---

¹³ *Labour Force Survey* opredeljuje urbana področja kot gosto poseljena, sestavljena iz zgoščenih lokalnih enot z gostoto več kot 500 prebivalcev/km² in z najmanj 50.000 prebivalci. Vmesna področja so zgrajena iz manj gosto naseljenih lokalnih enot, kjer ima vsaka enota vsaj 100 prebivalcev/km² ali iz enot, ki mejijo na gosto naseljena področja. Podeželska področja pa so sestavljena iz redko poseljenih lokalnih enot, ki so locirane izven urbanih ali vmesnih področij.

bile te spremembe najbolj neprijetne v kmetijskem sektorju, kjer se je zaposlenost letno zmanjšala za 6,4% in so najmočnejše prizadele urbana področja v Italiji. Po drugi strani pa so v istem obdobju storitve zabeležile 1,3% letno rast zaposlenosti, pri čemer so irska urbana področja omenjeno povprečje preseгла skoraj petkrat. Z vidika brezposelnosti, ki je v letu 1999 v povprečju znašala 10,1%, pa so bile najbolj obubožane urbane regije v Španiji, Grčiji in Italiji.

Podruželska področja so bila nekoč področja množičnega odseljevanja. Danes pa zahvaljujoč različnim spodbudam kmetom za modernizacijo kmetijske proizvodnje in poudarjanju zdravega okolja, naravne dediščine ter turizma in rekreacije, število prebivalcev na podeželju v vseh državah članicah, razen na Portugalskem narašča, a po različnih stopnjah. Še vedno pa so podeželja slabo konkurenčna urbanim področjem. Potrebne so izboljšave infrastrukture. Kmetijstvo je še vedno prevladujoči gospodarski sektor, kjer pa je zaradi prestrukturiranja prišlo do velike izgube delovnih mest. Kljub temu pa je zaposlenost med leti 1995-1999 rasla po višji stopnji od evropskega povprečja. Največ so k temu pripomogla nova delovna mesta v storitvah, pa tudi v industriji.

Področja s specifičnimi geografskimi značilnostmi

Geografsko specifična področja oblikujejo pomemben del Unije in njenih držav. Njihov razvoj otežujejo geomorfološke značilnosti, ki ovirajo dostopnost. Toda prav te lahko privedejo do novih poti v razvoju. Za to pa je potrebna strukturna politika EU, ki skuša z različnimi razvojnimi projekti pomagati najmanj favoriziranim regijam in prebivalcem ter tako povečati teritorialno kohezijo celotne Unije.

Gorska območja, kamor med ostalim sodijo tudi Alpe, Pireneji in Dolomiti, obsegajo 40% površine EU in nudijo dom 18% Evropejcev. Zaradi goratega reliefa so pomembna geografska ovira. Skozi čas so se aktivnosti sicer zgostile v prehodnih dolinah, vendar danes mnoga med njimi zaradi rasti prometa in ljudi predstavljajo tveganje za življenje in okolje. Večina ekonomskih aktivnosti se je usmerila v turizem in kmetijstvo, vendar so zaradi površja in visokih transportnih stroškov mnoge kmetijske dejavnosti neprimerne. BDP na prebivalca teh območij znaša le okoli 87% evropskega povprečja. Velik problem pa predstavlja tudi brezposelnost, ki je ponavadi večja kot v državi, v katero je gorstvo locirano. Na splošno se gorska območja prištevajo med manj razvita, čeprav se ekonomski in socialni pogoji od območja do območja razlikujejo.

Otoki so v EU zelo številčni, a z izjemo petih mediteranskih otoških regij (Sicilije, Sardinije, Balearov, Krete in Korzike), redko poseljeni. Otoška gospodarstva so osredotočena na samo tri gospodarske dejavnosti: kmetijstvo, ribištvo in turizem. Temu primeren pa je tudi njihov BDP na prebivalca, ki je v letu 2000 znašal le 72% evropskega povprečja. Na socialno-ekonomski razvoj otokov najpogosteje vpliva njihova majhnost, saj so otoki z manj kot 5.000 prebivalci hendikepirani zaradi zunanje migracije in staranja prebivalstva, slabo razvitega izobraževalnega in zdravstvenega sistema ter zaradi težav pri dostopu do javnih storitev.

Pomembno pa je omeniti še to, da ima sedem najbolj oddaljenih regij v Uniji (Kanarski otoki, Guadalupe, Francoska Gvajana, Martinique, Reunion, Azorsko otočje in Madeira) otoški značaj, ki pa se zaradi demografskih pritiskov in pomanjkanja delovnih mest spopadajo z zunanjimi migracijami, družbenimi napetostmi in s težavami z integracijo.

2.2. Faktorji uspešnosti strukturne politike Evropske unije

Najpomembnejši del diplomskega dela je posvečen dejavnikom, ki omogočajo doseganje vsega tistega, kar je bilo omenjeno v prvem delu poglavja. Faktorji uspešnosti strukturne politike so namreč tisti, ki določajo doseganje cilja, ki si ga je Evropske unije zastavila na Lizbonskem vrhu marca leta 2000, in sicer da bo postala najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki bo sposobno vzdrževati dolgoročno gospodarsko rast z več in boljšimi delovnimi mesti ter večjo socialno in teritorialno usklajenostjo.

Do sedaj so ti faktorji želi uspehe predvsem na področju osnovne infrastrukture v šibkejših regijah. Še vedno pa obstajajo tudi druga neravnovesja, s katerimi bi se bilo potrebno v prihajajočih letih spopasti: raziskovalni in tehnološki razvoj, dostop do znanja, informacijska družba, možnosti za izobraževanje in strokovno izpopolnjevanje ter kakovost okolja.

2.2.1. Konkurenčnost, produktivnost in ekonomsko dogajanje

Konkurenca se pogosto uporablja kot indikator za uspeh ali pogubo določenega gospodarstva, saj je pomemben dejavnik pri razporejanju ekonomskih aktivnosti in dohodka v regijah EU. Spoštovanje pravil konkurence je zato ključen element strukturne politike Evropske unije.

Za praktične namene lahko BDP razdelimo na dve komponenti: *stopnjo zaposlenosti* in *produktivnost*. V Uniji se je v zadnjih petindvajsetih letih gospodarska aktivnost izboljšala z vidika produktivnosti in poslabšala z vidika zaposlenosti, vendar to še ni razlog za skrb glede povečanja brezposelnosti¹⁴. Na dolgi rok je namreč sočasno doseganje visoke stopnje rasti zaposlenosti in produktivnosti nemogoče, lahko pa se stopnji rasti dopolnjujeta. V takšnem primeru rast produktivnosti poveča konkurenčnost in posledično omogoči hitrejšo rast BDP. Izziv zaostajajočih regij je tako v razvoju strategij različnih politik, ki bi pospešile produktivnost brez nasprotnega učinka na raven zaposlenosti.

Sektorska analiza ekonomskega dogajanja

Sektorska struktura gospodarske aktivnosti kaže zanimiv vzorec. Po pričakovanjih je bila produktivnost v letu 1998 najvišja v poslovnih in finančnih storitvah. Malo nad evropskim povprečjem se je gibala v industriji, pod povprečjem pa v distribuciji, transportu, hotelirstvu ter

---

¹⁴ Omenjeno trditev lahko ponazorimo s pomočjo formule stopnje gospodarske rasti: $r_{BDP} = r_q + r_l$, kjer je r_{BDP} stopnja gospodarske rasti, r_q stopnja rasti produktivnosti in r_l stopnja rasti zaposlenosti. Med leti 1989-1999 je letna stopnja rasti v povprečju znašala 1,9%, toda ker je produktivnost narasla za 1,4%, je zaposlenost narasla za samo 0,5%. Iz tega sklepamo, da povečanje produktivnosti še ne pomeni tudi povečanje brezposelnosti, ampak zgolj, da je zaposlenost rasla počasneje.

netržnih in drugih storitvah. V kmetijstvu pa je bila produktivnost enaka le polovici povprečja vseh sektorjev. Kako se je produktivnost v treh gospodarskih sektorjih gibala v regija EU, pa je prikazano v prilogi (glej *Slika 4 v Prilogi 3*).

Nadaljnje lahko ugotovimo, da je nizka stopnja produktivnosti pogosto povezana s koncentracijo zaposlenosti v manj produktivnih sektorjih in obratno. Zelo dober primer so tri kohezijske države Španija, Grčija in Portugalska, kjer je produktivnost relativno visoka v poslovnih in finančnih storitvah, medtem ko stopnje zaposlenosti dosegajo nizke vrednosti. Po drugi strani pa je zaposlenost precej visoka v kmetijstvu, kjer pa je produktivnost izredno majhna. Zaradi tega se je v EU pojavila potreba po prestrukturiranju gospodarstva, zlasti kmetijskega in industrijskega sektorja z namenom doseči večjo produktivnost. To je povzročilo, da je zaposlenost v kmetijstvu in industriji začela upadati, v storitvenem sektorju pa naraščati. Kot dokaz temu lahko navedemo podatek, da je bilo v obdobju 1990-1999 v storitvah v EU ustvarjenih 12 milijonov delovnih mest, medtem ko je bila izguba le-teh v ostalem delu gospodarstva enaka 9 milijonom. Ta trend se nadaljuje še danes, zlasti v slabše razvitih regijah, čeprav tudi v dobro razvitih gospodarstvih zaposlenost v storitvah še vedno narašča.

Pomembno je pogledati tudi ekonomsko dogajanje znotraj sektorjev. V vsakem sektorju imamo namreč dejavnosti z visoko dodano vrednostjo na zaposlenega in tiste, ki imajo nizko dodano vrednost na zaposlenega. Za razvoj regij pa je pomembno, v katere dele se skoncentrirajo. Praksa je pokazala, da se dejavnosti z visoko dodano vrednostjo naselijo v najbolj razvite regije oziroma države, medtem ko tiste z nizko vrednostjo ostajajo skoncentrirane v slabše razvitih regijah oziroma državah. V številkah to pomeni naslednje: v kmetijskem sektorju znaša v večini razvitih držav dodana vrednost na zaposlenega okoli 80-90% evropskega povprečja, a samo 40% v Španiji, 25% v Grčiji in le 13% na Portugalskem. Ti podatki tako kažejo potrebo po razpršitvi dejavnosti z visoko dodano vrednostjo in velik dolgoročni potencial za rast produktivnosti v kmetijskem sektorju.

2.2.2. Demografski dejavniki in migracije

Demografska struktura je zelo pomembna za vsa gospodarstva, saj lahko spodbujajoče ali zavirajoče vpliva na gospodarsko rast in napredek. Na začetku drugega tisočletja je Evropska unija štela 376 milijonov prebivalcev, kar je bistveno manj kot na Kitajskem ali v Indiji, vendar znatno več kot v ZDA ali na Japonskem. Zaskrbljujoča pa je zelo počasna stopnja rasti evropskega prebivalstva, ki naj bi po letu 2022 začela celo upadati.

Seveda pa se demografski trendi med posameznimi deli EU gibljejo različno. Število prebivalcev počasi, a konstantno narašča v večini regij južne Španije, Francije in Grčije ter v posameznih delih Nizozemske in Velike Britanije. Medtem pa se v nekaterih italijanskih, nemških in nordijskih regijah že soočajo z zmanjševanjem števila prebivalcev. Razloge lahko iščemo v nizki ravni dohodka, visoki brezposelnosti ter posledično v redki poseljenosti in nizkih stopnjah rodnosti.

Starostna struktura prebivalstva

Na ekonomsko prihodnost EU značilno vpliva starostna struktura njenega prebivalstva. Označujeta jo hitro staranje prebivalstva in nizke stopnje rodnosti. Že tako majhen delež prebivalcev, mlajših od 15 let, naj bi se do leta 2025 še zmanjšal za 2,5 odstotni točki. Ravno nasprotno pa se delež prebivalcev, starejših od 65 let hitro povečuje in se predvideva porast s 16% celotne populacije v letu 1998 na 22% do leta 2025.

Vse to pa bo imelo ogromne posledice za družbeno blaginjo in davčni sistem Unije. Največje breme bo na ramenih zaposlenih, saj bodo vzdrževali relativno visok odstotek ostarelega prebivalstva. S tem pojavom se bodo srečale vse države članice. Največje spremembe se naj bi pojavile v Italiji, Švedski, Finski in Nemčiji, najmanjše pa na Irskem, Portugalskem in v Luksemburgu.

Delovno aktivno prebivalstvo

Še pomembnejše pa so spremembe v delovno aktivnem prebivalstvu, saj vplivajo tako na rast kot tudi na starostno strukturo delovne sile. Ključno vlogo pri tem igrajo številni ekonomski in socialni dejavniki, kot so število delovnih mest, razvoj na področju šolstva, družbene vrednote zaposlenih žensk, dovoljena starost pri upokojitvi, pokojninske sheme, struktura gospodinjskih izdatkov in drugi.

Delovno aktivno prebivalstvo Unije čaka nič kaj svetla prihodnost, saj se naj bi v obdobju 2001-2025 zmanjšalo za skoraj 3%. Največjo izgubo naj bi utrpele Italija, Finska ter sever Španije. Le na Irskem ter v nekaj regijah na jugu Španije, Francije in Grčije pa se napoveduje povečanje delovne sile (*glej Sliko 5 v Prilogi 4*).

Osnovni vir rasti delovne sile bo zato postalo zaposlovanje starejših ljudi in žensk. Takšne možnosti pa prinašajo s sabo tudi problem vzdrževanja in povečevanja ravni usposobljenosti teh delavcev. Starejšim zaposlenim se zamisel o nadaljnjem strokovnem izpopolnjevanju upira, kar temelji na težavah, povezanih s tem procesom in na težjem učenju novih veščin. Omenjene težave pa se lahko zmanjšajo, če postane usposabljanje delavcev del vseživljenjskega učenja, kar pomeni, da ljudje pridobivajo nove delovne veščine skozi celotno delovno dobo in se na to navadijo. Prav tako je priporočljivo, da bi ženske ali moški po daljši odsotnosti z dela zaradi družinskih obveznosti imeli možnost ustreznega usposabljanja in učenja novih metod dela, saj bi na ta način lažje poiskali primerno zaposlitev. Takšen razvoj, ki zahteva spremembe v vrednotah in delovnih navadah, je nujen za večjo učinkovitost zaposlenih, kar pa naj bi konec koncev imelo tudi pozitiven učinek na konkurenčnosti evropskih trgov nasproti svetovnim.

Migracije

Migracije so proces, ko se ljudje selijo iz države v državo, da bi se tam zaposlili ali celo trajno naselili. Za današnji čas je značilen tok migracij iz manj razvitih v razvitejše države, zato se pričakuje, da naj bi po odpravi meja prišlo do preseljevanja iz novih držav članic v EU (približno 335.000 ljudi letno), vendar se naj bi ta številka v desetih letih po uskladitvi

dohodkov in razlik prepolovila. Migracijsko najzanimivejša država bo zagotovo Nemčija, kjer pričakujejo 65% vseh priseljencev. Novi prebivalci pa se bodo naselili predvsem v regijah, ki dajejo največ možnosti za izboljšanje življenjske situacije. Na udaru bodo tako mejna področja in centri ekonomskega dogajanja.

Z migracijami pa so povezane tako slabosti kot tudi prednosti za EU. Ena izmed teh prednosti je, da bodo številne države srednje in vzhodne Evrope v prihodnjem desetletju doživele veliko rast mladih v starosti med 20. in 35. letom, kar ponuja razširjeni Evropi in njenim delodajalcem nove priložnosti, da zaposlijo ambiciozne mlade ljudi z visoko izobrazbo. Druga možnost, ki jo ponuja širitev je zapolnjevanje delovnih mest v nizko kvalificiranih dejavnostih, ki so doslej ostajala prazna v številnih regijah, med drugim tudi v nekaterih, kjer so stopnje brezposelnosti zelo visoke. Da bi to uspelo, morajo biti ob pravem času predstavljeni ustrezni ukrepi, ki bi priseljence vpeljali v lokalne skupnosti in tako preprečili, da bi postali družbeno izključeni.

2.2.3. Investicije

Investicije so osnova vsakega gospodarstva, vendar zanje ni neke splošno sprejete definicije. Obstaja namreč več različnih opredelitev investicij, izmed katerih bi izpostavila naslednji dve, in sicer da so to *izdatki, namenjeni povečanju in ohranjanju razpoložljivega obsega kapitala* ter *da je to vsak namenski izdatek za povečanje prihodnjega dohodka*. Zagotovo pa lahko trdimo, da so investicije s čisto ekonomskega vidika najpomembnejši razvojni dejavnik. Investicije in gospodarska rast sta namreč v pozitivnem razmerju, kar pomeni, da večji delež investicij v BDP določenega gospodarstva vpliva na višjo gospodarsko rast. In prav iz tega razloga so investicije zlasti v manj razvitih gospodarstvih nujno potrebne.

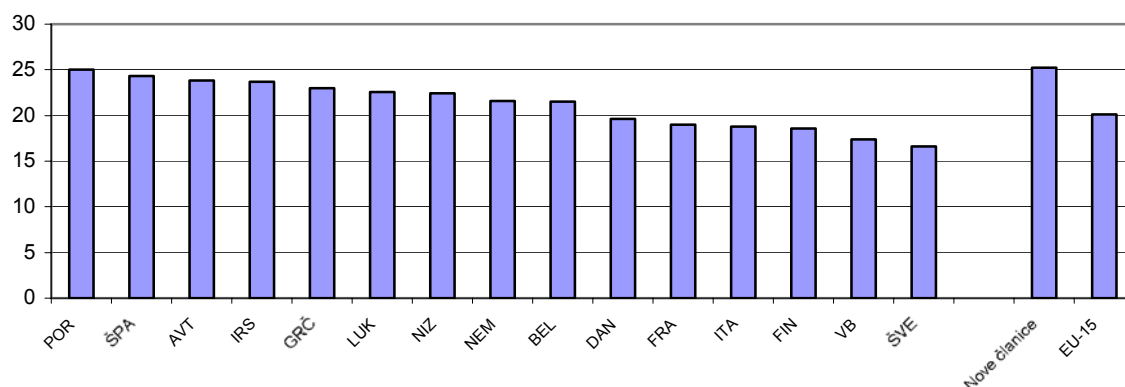
Kazalci investicij so torej dobri pokazatelji potenciala, ki se skriva v določenem gospodarstvu. V letu 1999 je stopnja investicij¹⁵ v novih državah članicah znašala 25% BDP EU in bila tako za 5 odstotnih točk višja kot v starih državah članicah Unije. S pomočjo teh podatkov smo samo potrdili zgornjo ugotovitev, ki pravi, da naj bi imele države srednje in vzhodne Evrope večji obseg investicij kot evropska petnajsterica, a je za njihovo večjo gospodarsko rast ter hitrejše dohitevanje Unije pomembno, da se razlika v stopnjah investicij še poveča.

Znotraj Unije pa imajo največji obseg investicij kohezijske države. Portugalska, ki je po BDP na prebivalca druga najslabše razvita država v Uniji, ima najvišjo stopnjo investicij. Sledijo ji Španija, Grčija in Irska s stopnjo investicij prav tako nad evropskim povprečjem. Na drugi strani pa imamo Švedsko, katere BDP na prebivalca se giblje okoli povprečja EU, medtem ko je njena stopnja investicij izmed vseh članic najnižja.

---

¹⁵ Stopnja investicij je osnovni kazalec obsega investicij v gospodarstvu in meri delež bruto investicij v BDP.

Slika 4: Obseg investicij v starih in novih državah članicah Evropske unije v letu 1999 (izražen kot % BDP EU)

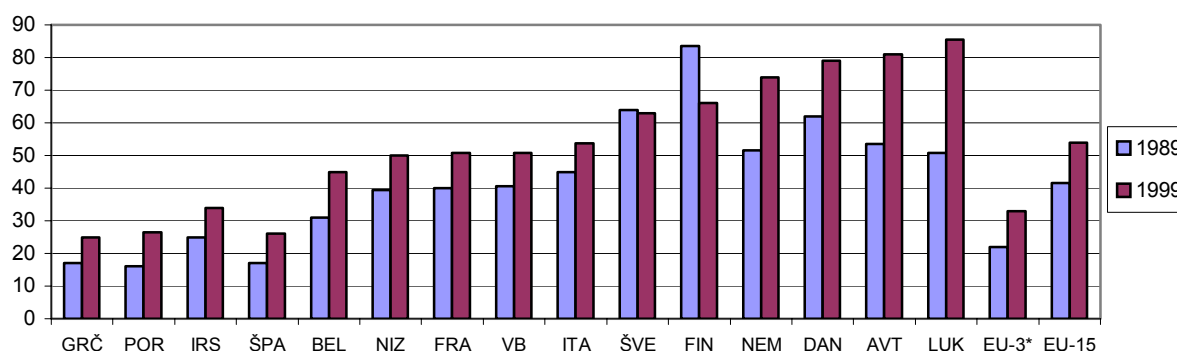
Vir: Second report on economic and social cohesion: Statistical annex, 2001, str. 22.

Razpoložljivi obseg kapitala

Razpoložljivi obseg kapitala pa je tisti, ki pokaže dejansko stanje določenega gospodarstva, saj poleg trenutnih tokov investicij upošteva še akumulirani kapital, ki se je oblikoval skozi čas. Pri tem pa je potrebno upoštevati, da je razpoložljivi obseg kapitala zelo težko natančno oceniti in da gre zgolj za približke, ki pa nam kljub temu lahko pomagajo bolje razumeti razlike v EU.

Kot je razvidno iz spodnjega grafikona, je razpoložljivi obseg kapitala v kohezijskih državah manjši kot v petnajsterici držav EU, a se ta vrzel zaradi visokih stopenj investiranja počasi zmanjšuje. Pozitivno pa je, da se je v obdobju 1989-1999 ta obseg kapitala povečal v skoraj vseh državah članicah. Izjemi sta bili le Finska in Švedska, ki pa sta kljub temu skupaj z Luksemburgom, Avstrijo, Dansko in Nemčijo kapitalsko najbogatejše države v Uniji.

Slika 5: Razpoložljivi obseg kapitala na osebo v državah članicah Evropske unije v letih 1989 in 1999 (v 1000 €)

EU-3* = Španija + Portugalska + Grčija

Vir: Second report on economic and social cohesion: Statistical annex, 2001, str. 23.

Investicije v neotipljiva sredstva

Za konec pa je potrebno omeniti še investicije v neotipljiva sredstva, med katere sodijo zlasti investicije v znanje, raziskave in razvoj ter v informacijsko tehnologijo, ki postajajo vse bolj ključnega pomena za gospodarski razvoj.

Država z največjim obsegom investicij v neotipljiva sredstva je Švedska. Po njeni poti gredo še Danska, Francija in Finska. Za razliko od slednjih pa so kohezijske države tiste, ki najmanj vlagajo v znanje in tehnološki napredek. V prihodnjih letih pa bodo morale začeti slediti vzoru Švedske, kajti majhne investicije v neotipljiva sredstva niso varna osnova za dolgoročno rast v današnji digitalni dobi.

2.2.4. Infrastruktura

Prometna infrastruktura

Učinkovit prometni sistem zbližuje ljudi in gospodarstva, pri tem pa ustvarja nova središča razvoja na področjih, ki so bila nekoč osamljena. Odločilnega pomena je omogočiti vsem Evropejcem enake koristi od enotnega trga, zaradi česar so izboljšave infrastrukturnih objektov več kot dobrodošle, saj zmanjšajo tako potreben čas kot tudi strošek prenosa dobrin. Doseči kakovostno in vzdržno evropsko prometno omrežje je zato tesno povezano z regionalnim razvojem.

Cestni promet ostaja daleč najbolj prevladujoča oblika transporta v Uniji, zato se je tudi največji del infrastrukturnih investicij osredotočil na izgradnjo in izboljšavo cestnega omrežja. V obdobju 1988-1998 se je s pomočjo teh investicij dolžina avtocest v Uniji povečala za 40%. Največ jih je bilo zgrajenih v kohezijskih državah, predvsem na Portugalskem in v Španiji, ki sta po gostoti avtocest celo presegli evropsko povprečje. Precej manj pa je avtocestno omrežje razširjeno v nordijskih državah, kjer ostaja gostota avtocest zaradi njihovih geografskih in demografskih dejavnikov še vedno na ravni pod povprečjem Unije. Tudi z regionalnega vidika je bila gradnja avtocest osredotočena na obrobne dele EU, kljub temu pa so avtoceste še vedno bolj zgoščene v središčnih regijah (glej *Slika 6 v Prilogi 5*).

Naslednja oblika transporta je ***železniški promet***, ki pa je za razliko od cestnega prometa v zadnjih letih močno izgubil na pomenu. V obdobju 1988-1998 so zaradi tega v Španiji in na Portugalskem ukinili kar nekaj železniških poti. Ne glede na to pa je bilo železniško omrežje v kohezijskih državah deležno modernizacije. V tem obdobju se je delež dvojnih tirov in delež elektrificiranih tirov povečal za 7 odstotnih točk. Stopnja modernizacije je bila najvišja v Španiji in Portugalski, medtem ko sta v Grčiji tako dolžina kot tudi stanje tirov ostali na zelo nizki ravni. Vzroke gre zopet iskati v geografskih značilnostih področja, v velikem številu otokov in gorskega sveta.

Pomembna alternativa cestnemu in železniškemu prometu bi lahko v prihodnjih letih postal ***vodni promet***, saj je cenejši, varnejši in okolju prijaznejši. Kopenskim plovnim potem, ki se uporabljajo zlasti za prevoz tovora, se z izjemo Nizozemske, Nemčije in Belgije v Uniji ne pripisuje velikega pomena. Medtem pa so morske plovne poti temeljna oblika transporta med obalami ter med celino in otoki. V letu 1998 so te poti prispevale 48% celotnega tovornega prometa EU, za kar sta najbolj zaslužni Velika Britanija in Italija.

Energetika

Energija je dobrina, brez katere si sploh ne znamo več predstavljati življenja. Zagotavlja osebno ugodje in mobilnost, prav tako je bistvenega pomena za industrijski in gospodarski napredek. A proizvodnja energije in njena raba predstavljata tudi precejšnjo obremenitev okolja ter prispevata k podnebnim spremembam, uničujeta naravne ekosisteme, obrabljata bivalno okolje in škodljivo vplivata na zdravje ljudi. EU je zato že uvedla posebne ukrepe za varčevanje z energijo, a pravi učinki teh do sedaj še niso bili vidni.

V zadnjem desetletju je v Uniji poraba energije na prebivalca narasla, kar je posledica večje rasti prometa, gospodinjstva in vedno bolj razširjenega storitvenega sektorja. Rast je bila najbolj opažena v dveh kohezijskih državah, Portugalski in Grčiji, ki pa sta bili v letu 1998 skupaj s Španijo, Italijo in Irsko še vedno najmanjše porabnice energije na prebivalca. Za slednjimi pa je močno zaostajal Luksemburg, ki je kar trikrat presegel evropsko povprečje. Pa tudi Finska, Švedska in Belgija so omejeno povprečje znatno presegle.

Kljub splošnemu povečanju rabe energije pa se je v obdobju 1990-1999 intenzivnost rabe energije¹⁶ v gospodarstvu EU zmanjšala, in sicer za 0,9% letno, pri tem pa, kot je bilo že omenjeno, ni bilo čutiti pravega vpliva politike učinkovite rabe energije in varčevanja z energijo. Le precejšnje zmanjšanje v Nemčiji (zaradi izboljšav pri izkoristku energije), na Irskem (zaradi povečanja energetskega manj intenzivnih oblik industrije in storitev) ter v Luksemburgu (kot posledica enkratnih sprememb) je preprečilo rast skupne energetske intenzivnosti.

Okolje

V preteklosti je strukturna politika EU dajala večji poudarek ekonomskim ciljem kot pa okolju, vendar se je to v zadnjem času spremenilo. Danes namreč obstaja vedno večja osveščenost, da je za dolgoročni gospodarski napredek potrebno tudi čisto in zdravo okolje. Temu v prid je EU že pred časom uvedla različne okoljske standarde, katerim se naj bi države članice in regije prilagodile ter jih spoštovale. Na ta način naj bi postale privlačnejše za investitorje, hkrati pa bi se izboljšalo tudi življenje njihovih prebivalcev.

Iz poročil Evropske komisije je razvidno, da je največ pozornosti namenjene manj razvitim državam članicam, saj v razvitejših državah prilagajanje okoljskim zahtevam ne predstavlja večje ovire. Na področju kakovosti pitne vode in predelave odpadne vode so se manj razvite države uspele prilagoditi okoljskim standardom. Še vedno pa jih čaka veliko dela na področju predelave komunalnih odpadkov. V letu 1995 je bilo v EU recikliranih 60% vseh komunalnih odpadkov. Najbolj vestni sta bili Nemčija in Francija, ki sta presegle evropsko povprečje. Kohezijske države pa so tiste, ki sicer ustvarijo najmanj odpadkov, a imajo tudi najbolj zastarele sisteme za predelavo le-teh. Delež recikliranih odpadkov je v proučevanem letu v Grčiji znašal le 5%. V prihodnjih letih si je Unija kot nadaljnji cilj zastavila zmanjšanje

---

¹⁶ Intenzivnost rabe energije (energetska intenzivnost) merimo kot rabo energije na enoto BDP določenega gospodarstva.

onesnaženosti zraka. Pri tem je zlasti zaskrbljujoča velika rast prometa in dokler na tem področju ne bo nekih okolju prijaznejših rešitev, bo gospodarsko rast Unije še naprej spremljala povečana emisija strupenih plinov v ozračje.

Okolje je torej ključna determinanta kvalitete življenja v vsaki regiji in tako enako pomembna za regionalno konkurenčnost kot prometni sistem ali kakšna druga tradicionalna oblika infrastrukture.

2.2.5. Razvoj človeškega kapitala

Pomemben faktor, ki določa uspešnost strukturne politike EU ter posledično konkurenčnost in ekonomsko dogajanje evropskega gospodarstva, je zagotovo človeški kapital, ki pa ga je zaradi hitrega tehnološkega napredka in globalizacije potrebno prav tako hitro razvijati.

Dokaz temu je višanje ravni izobrazbe v Uniji v zadnjih tridesetih letih. To je najbolj opazno pri mladih, saj imajo na splošno višjo izobrazbo kot starejši prebivalci. Po drugi strani pa se Unija srečuje s prevelikim deležem tistih, ki predčasno zapustijo šolanje. Zanje velja, da se niso sposobni soočiti z zahtevami po nenehni nadgradnji znanja in tekmovalnosti skozi življenje, ki je potrebna za začetek tehnološke, znanstvene in ekonomske evolucije družbe. Najresnejši primer je Portugalska, kjer skoraj polovica prebivalcev med 18. in 24. letom starosti predčasno zapusti osnovnošolski izobraževalni sistem.

Splošno dvigovanje ravni izobrazbe je bilo zaznamovano v vseh državah članicah. Zlasti so napredovale kohezijske države, kjer je bil delež mladih z univerzitetno izobrazbo v letu 1999 dvakrat večji od deleža pri starejših prebivalcih. Še vedno pa po izobraženosti te države močno zaostajajo za ostalo Unijo, saj imajo izredno velik delež prebivalstva z dokončano samo osnovnošolsko izobrazbo. Samo na Portugalskem je ta delež v letu 1999 znašal 78%. Za primerjavo lahko povemo, da ima približno enak odstotek prebivalstva v nordijskih državah, Belgiji in Veliki Britaniji univerzitetno izobrazbo (*glej Sliko 7 v Prilogi 6*).

Izobrazba in zaposlitev

Z izobrazbo je seveda tesno povezana zaposlitev. Ne samo, da višja izobrazba omogoča boljša delovna mesta, ampak tudi odloča o zaposlenosti in brezposelnosti. Leta 1999 je bilo v EU brezposelnih 5% prebivalcev z univerzitetno izobrazbo, a kar 12% tistih z nižjo srednjo izobrazbo. Vendar pa je povezava med zaposlitvijo in izobrazbo lahko tudi negativne narave. V Grčiji, Španiji in Italiji ima veliko število mladih po končanem univerzitetnem študiju težave pri iskanju delovnih mest, kar se močno razlikuje s položajem starejših prebivalcev z enako izobrazbo. Slednji imajo namreč delovne izkušnje in ugled, ki je danes zelo cenjen.

Da pa bi izboljšali možnosti za zaposlovanje, uvajajo v Uniji posebne programe dodatnega izobraževanja in usposabljanja zaposlenih, ki so zelo razširjeni na Nizozemskem, Danskem, Finskem in Švedskem, nekoliko manj pa v kohezijskih državah. Ti programi so v prvi vrsti namenjeni starejšim zaposlenim in tistim z dokončano osnovnošolsko ali srednješolsko

izobrazbo. Vendar pa se je izkazalo, da so bolj kot slednji, dodatne izobrazbe in usposobljenosti deležni predvsem mlajši zaposleni in tisti z univerzitetno izobrazbo.

2.2.6. Izdatki za raziskave in razvoj ter inovacije

Inovacije so sredstva, s pomočjo katerih lahko manj razvite regije izboljšajo svoj položaj in sicer tako, da oblikujejo lastne strategije razvoja, ki ustrezajo njihovim značilnostim in zahtevam, ne pa s posnemanjem razvitejših regij. V sodobni družbi se zato uveljavlja mnenje, da je sposobnost regionalnega gospodarstva, da ohrani konkurenčnost in se prilagodi tehničnim spremembam odvisna od inovacijske zmogljivosti¹⁷.

Izdatki za raziskave in razvoj

Da bi do inovacij lahko prišlo, je potreben tehnološki napredek, katerega pomemben dejavnik so izdatki za raziskave in razvoj. Podatek o deležu izdatkov za raziskave in razvoj v BDP je postal eden od pomembnejših razvojnih kazalcev. V letu 1999 je ta kazalec na ravni Unije znašal 1,9%. Z vidika posameznih področij so prevladovali izdatki podjetij in tisti, ki gredo v korist višjemu izobraževanju. Med državami članicami sta evropsko povprečje najbolj preseгли Švedska in Finska, medtem ko je bil delež izdatkov za raziskave in razvoj v BDP najnižji v treh kohezijskih državah. Navkljub povečanju deleža izdatkov na Portugalskem, v Španiji in Grčiji v zadnjih letih, se je tehnološka vrzel do ostalih držav članic EU še povečala. Podrobneje razlike med državami članicami EU pa prikazuje spodnja tabela.

Tabela 5: Izdatki za raziskave in razvoj po posameznih področjih v državah članicah Evropske unije v letu 1999 (izraženi kot % BDP)

Države članice*	Podjetja	Država	Višje izobraževanje	Ostalo	Skupaj
Belgija	71,4	3,1	24,0	1,0	2,0
Danska	63,2	15,3	20,1	1,0	2,1
Nemčija	69,7	13,9	16,4	0,0	2,4
Grčija	28,4	22,4	49,3	0,0	0,7
Španija	52,3	17,0	30,7	1,1	0,9
Francija	63,3	18,3	17,0	1,4	2,2
Irska	72,7	5,8	21,5	0,0	1,2
Italija	49,0	19,2	31,7	0,0	1,0
Nizozemska	56,4	16,3	26,2	0,0	2,0
Avstrija	63,7	6,7	29,6	0,6	1,8
Portugalska	22,4	27,6	38,2	10,5	0,8
Finska	68,0	12,1	19,6	0,0	3,2
Švedska	75,1	3,4	21,4	0,0	3,8
Velika Britanija	67,6	10,8	20,0	1,6	1,9
EU-15	64,8	14,0	20,2	1,0	1,9

* Podatki za Luksemburg niso bili na dosegljivi.

Vir: Second progress report on economic and social cohesion, 2003.

¹⁷ Inovacijska zmogljivost je sposobnost regije oziroma države, da proizvaja tok tržno pomembnih inovacij.

Na regionalni ravni so v letu 1999 izdatki za raziskave in razvoj presegli 3% BDP le v 17 regijah, ki so se nahajale v Nemčiji, Finski, Franciji, Veliki Britaniji, Avstriji in Švedski. V regijah na jugu Evrope pa je delež izdatkov dosegel vrednosti manjše od 1% BDP, ponekod celo pod 0,5% BDP.

Patenti

Do sedaj smo ugotovili, kaj pospešuje tehnološki napredek. Zdaj pa se pojavlja vprašanje, s čim učinke tehnološkega napredka in inovacije »meriti«. Verjetno najuporabnejše merilo je število registriranih patentov na milijon prebivalcev. Po podatkih iz spodnje tabele je bilo tako skupno število patentov kot tudi število le-teh v visoko tehnološkem sektorju v letih 1998-2000 največje na Finskem, Švedskem, Nizozemskem in v Nemčiji. Za temi številkami kot tudi za evropskim povprečjem pa so močno zaostajali v Italiji in kohezijskih državah.

Tabela 6: Število registriranih patentov na milijon prebivalcev v državah članicah Evropske unije v obdobju 1998-2000

Države članice	Celotno število patentov	Patenti v visoko tehnološkem sektorju
Belgija	342	20
Danska	298	29
Nemčija	567	36
Grčija	16	1
Španija	53	3
Francija	300	24
Irska	157	17
Italija	169	6
Luksemburg	409	12
Nizozemska	394	48
Avstrija	305	13
Portugalska	7	0
Finska	577	119
Švedska	651	80
Velika Britanija	229	23
EU-15	309	23

* Podatki za Malto niso bili dosegljivi.

Vir: Second progress report on economic and social cohesion, 2003.

Podobno kot pri izdatkih za raziskave in razvoj se tudi v primeru patentov pojavljajo razlike med središnimi regijami iz Nemčije, Švedska, Finske, Francije, Velike Britanije in Belgije, ki imajo registriranih več kot 200 patentov na milijon prebivalcev. Medtem ko je število teh na jugu Evrope enako približno 10 patentom na milijon prebivalcev.

Razlike v raziskovanju in tehnologiji pa ne morejo same po sebi pojasniti slabosti strukture ekonomske aktivnosti v zaostajajočih državah in regijah. Vzrok gre prvotno iskati v

pomanjkanju zakonskega, organizacijskega in institucionalnega okolja. Takšno okolje namreč pestijo različne težave, od slabo razvitega finančnega sistema, slabih povezav med javnim in zasebnim sektorjem do nizkih stopenj javne podpore za inovacije in slabih shem pomoči. Zato se regionalna politika zavzema za oblikovanje novih načel in oblik sodelovanja, ki bi izboljšale strukturno konkurenčnost na teh področjih ter spodbudile večjo dinamiko in inovativnost.

2.2.7. Ekonomija znanja

Ekonomija znanja pomeni vse spremembe v gospodarstvu, ki jih povzročajo večje možnosti prenosa, shranjevanja in obdelovanja informacij, ter uporaba obstoječega in razvijanje novega znanja. A brez informacijske in telekomunikacijske tehnologije, ki predstavlja osnovno »infrastrukturo« informacijske družbe, te spremembe ne bi bile mogoče.

Tako kot vsako infrastrukturo je tudi informacijsko in telekomunikacijsko tehnologijo potrebno vedno znova nadgrajevati, za kar so potrebna ogromna finančna sredstva. Izdatki za ta namen se zato v Uniji iz leta v leto povečujejo. V letu 1998 so znašali že 5% BDP, kar je sicer manj kot v ZDA, a več kot na Japonskem. Med državami članicami v obsegu izdatkov ni bilo večjih razlik. Obstajala so le manjša odstopanja pri južnejših državah članicah, ki pa se hitro zmanjšujejo.

Podrobnejše stanje in napredek držav članic EU z vidika informacijske in telekomunikacijske tehnologije je v nadaljevanju prikazan na treh področjih:

Fiksna telefonija je področje, kjer so se v zadnjih dvajsetih letih države članice močno zblížale. Od sredine devetdesetih let se je namreč opremljenost s fiksnimi telefonskimi linijami močno povečala in če gre verjeti podatkom, je bilo to zaradi pojava ISDN in mobilnih telefonov tudi zadnje povečanje. Evropsko povprečje je bilo v letu 2001 enako 55 fiksnim telefonskim linijam na 100 prebivalcev. Od povprečja so očitneje odstopale le Luksemburg in Danska z več kot 70 fiksnimi telefonskimi linijami ter Portugalska in Španija s 44 fiksnimi telefonskimi linijami na 100 prebivalcev.

Slaba kakovost ali pomanjkanje fiksnih telefonskih linij je bila v južnih državah članicah Unije pogosto kompenzirana z večjo uporabo **mobilnih telefonov**. Italija, Portugalska in Španija so v letu 2001 presegle evropsko povprečje. Velika uporaba mobilnih telefonov je bila značilna tudi za nordijske države, kar je posledica geografskih značilnosti in razpršenosti prebivalstva. Presenetljivo pa sta bili Nemčija in Francija najmanjši uporabniki mobilnih telefonov. Navkljub manjšemu odstopanju so bile razlike med državami članicami EU izredno majhne.

Se pa v Uniji pojavljajo velike razlike glede **domače rabe osebnih računalnikov in dostopa do interneta**. Med državami članicami obstaja namreč jasna severno-južna ločnica. Leta 2002 je imelo v EU dostop do interneta le okoli 42% gospodinjstev. Povprečje so močno presegle nordijske države, medtem ko je delež v Grčiji znašal le 9%. Takšne razlike se delno pojavljajo zaradi razlik v družbenem statusu, saj imajo premožnejša gospodinjstva večjo verjetnost za

priključitev na internet kot revnejša gospodinjstva. Po drugi strani pa je delež gospodinjstev s priključkom na internet večji v urbanih področjih kot na podeželju, kar pa je bolj posledica premajhne osveščenosti o možnostih, ki jih ponuja internet kot previsokih stroškov.

Drugače pa je s *poslovno rabo osebnih računalnikov in interneta*, ki je v vseh državah članicah relativno visoka. Podjetja uporabljajo internet za medsebojno komuniciranje, predstavitev in zlasti za elektronsko oziroma e-trgovanje, ki se je v zadnjih nekaj letih močno razbohotilo. Tako so podjetja prisiljena k oblikovanju novih poslovnih procesov in oblik organizacij, vključno z iskanjem novih tržnih niš in drugačnih načinov poslovanja. Poleg vsega omenjenega pa prinaša takšen način trgovanja še naslednje koristi: skrajšanje delovnega procesa, večjo standardizacijo, nižje stroške inventarja, hitrejšo proizvodnjo in nižje stroške ponudbe. Leta 2002 je imelo v EU skoraj 80% podjetij z več kot 10 zaposlenimi omogočeno internetno povezavo. Med državami skorajda ni bilo odstopanj. Grčija je bila država z najnižjim deležem, pa še ta je bil s 74% le malenkost pod povprečjem.

Informacijska in komunikacijska tehnologija je v EU prinesla nove priložnosti in izzive. Priložnosti so se pojavile predvsem v bolj izoliranih regijah, kjer je omenjena tehnologija ustvarila nove možnosti razvoja tako, da je povečala hitrost sprememb s potencialnim učinkom na življenjske in delovne pogoje ter na teritorialno distribucijo ekonomske aktivnosti. Izziv pa predstavlja obvladovanje digitalne meje med bogatimi in revnimi regijami, urbanih območji in podeželjem ter celo znotraj regij med glavnimi mesti in obrobjem. Danes je konkurenčnost regije odvisna od inovacijske zmogljivosti, nove tehnologije pa so lahko instrument za socialno integracijo ali vir izključitve, če le-te niso dostopne vsem. Iz tega razloga je večja liberalizacija telekomunikacijskega trga več kot dobrodošla, saj zniža stroške ter poveča izbiro in kakovost storitev v večini delov EU. In kljub temu, da večino vlaganja v telekomunikacijska omrežja opravijo Telekomovi operaterji, lahko tudi strukturna politika Unije s svojimi finančnimi prispevki pripomore k boljšim in dostopnejšim storitvam.

3. KRITIKA UČINKOVITOSTI STRUKTURNE POLITIKE EVROPSKE UNIJE

V prejšnjem poglavju je beseda tekla o rezultatih delovanja strukturne politike EU in o velikem številu faktorjev, ki določajo regionalno rast tako na teoretični kot na empirični ravni. Vendar pa je celotno poglavje temeljilo zgolj na poročilih Evropske komisije, ki so zelo enostranska in subjektivna. Pogostokrat se zgodi, da so dosežki strukturne politike v poročilih prikazani v boljši luči, v realnosti pa se izkaže vse prej kot to. Zato ne preseneča precejšnje število kritik, ki prihajajo predvsem s strani različnih raziskovalnih institutov in posameznikov, ki ne delujejo v okviru Komisije. Eden izmed takšnih je tudi Tarschys, ki delo Komisije ocenjuje takole (Tarschys, 2003, str. 49-50):

»Občudovanja vredna značilnost v teh dokumentih je obstoječa protislovnost med zanesljivostjo in nezanesljivostjo. Komisija ima na zalogi na tisoče uspešnih zgodb, hkrati pa je

željna posvariti pred prenačljenim zaključkom. Razpoloženje avtorjev se pogosto razteza med samozavestjo in agnosticizmom¹⁸. Komisija po eni strani povečuje obseg dosežkov intervencij Cilja 1, poudarja njihovo učinkovitost in dodano vrednost Unije. Po drugi strani pa obstaja tudi veliko priznanj o nezanesljivosti mnogih poročil in študij kot tudi priložnostnih spodrseljajev v agnostičnem razpoloženju»

To poglavje pa prikazuje regionalno politično prakso v regijah Cilja 1 na južnem in zahodnem obrobju Unije skozi oči regionalnih izvajalcev programov. Poudarek je na CSF programih in njihovem uresničevanju po izbranih državah in regijah. V zaključku pa bodo na kratko podani še rezultati vrednotenja strukturne politike s pomočjo različnih modelov.

3.1. Strukturna politična praksa v regijah Cilja 1

Kot je bilo že omenjeno, pod Cilj 1 spadajo regije, katerih BDP na prebivalca ne presega 75% povprečnega BDP Evropske unije. Med najslabše razvita periferna območja, ki bodo v nadaljevanju natančneje predstavljena, tako sodijo tudi štiri kohezijske države in južno italijanska pokrajina Mezzogiorno. To so področja, kamor je bil v preteklosti vložen največji delež strukturne pomoči, zato bi upravičeno pričakovali njihov napredek. Podrobnejši pregled pa pokaže, da je razvojna vrzel v teh regijah še vedno zelo velika, čeprav je prišlo do določene stopnje konvergence. Še huje je v primeru brezposelnosti, saj se zdi, kot da je šlo za premik v nasprotno smer z naraščanjem vrzeli.

V zadnjem času so zato evropske razvojne politike deležne vedno večjih kritik, temelječih na dveh dejavnikih. Prvi je odsotnost regionalne konvergence, drugi pa pomanjkanje napredovanja v regijah Cilja 1. Ob takšnem obsegu pomoči bi bilo namreč samoumnevno, da regije končno uspejo preseči omenjeni prag 75%, a se z izjemo 11 regij, vse ostale še vedno trdno oklepajo Cilja 1 (Fratesi, Rodriguez-Pose, 2002, str. 7).

Vzrokov za takšno dogajanje pa je več. Prvič, administracija držav članic se je pogostokrat izkazala za neučinkovito pri uresničevanju programov, Skupnosti pa je tudi primanjkovalo nadzornih instrumentov, s katerimi bi zagotovila pravilno in učinkovito rabo finančnih virov. Drugič, koristi regionalne politike so bile velikokrat ogrožene zaradi nestabilnih nacionalnih makroekonomskih politik. In tretjič, cilji regionalnih programov niso vedno zadostili razvojnim zahtevam (Tondl, 2001, str. 310). Nekaj vzrokov pa je tudi takšnih, ki niso povezani s samo strukturno politiko, kot na primer raznolika zgodovina držav, različne hitrosti zmanjševanja državnega intervencionizma, odpiranja gospodarstev mednarodni trgovini in preoblikovanja institucionalnih sistemov.

---

¹⁸ Agnosticizem je smer v filozofiji, ki taji možnost popolnega spoznanja objektivnega sveta. To pomeni, da je agnostična oseba tista, ki težko kaj verjame oziroma dvomljivo.

3.1.1. Irska

Irska je danes najbolj razvita med kohezijskimi državami, vendar njeni evropski začetki niso bili takšni. Bila je močno odvisna od upadajočega kmetijskega sektorja. Njene investicije so bile zelo majhne, zato se proizvodni in storitveni sektor nista učinkovito razvijala. Po vstopu v Unijo leta 1973 pa so tuje neposredne investicije začele konstantno naraščati, a so ustvarile bolj kapitalsko kot pa delovno intenzivno proizvodnjo, zaradi česar je produktivna stran ostala neučinkovita, kar je z visokimi stopnjami rojstev ustvarjalo demografske pritiske na trg dela.

V obeh programskih obdobjih 1989-1993 in 1994-1999 sta bila irska CSF programa podobno zasnovana. Zaradi resnih težav z brezposelnostjo so močno poudarjali politiko človeških virov, kamor je bilo usmerjenih okoli 30-36% sredstev Unije (v obdobju 1989-93 je Irska prejela sredstva v višini 2,4% BDP, v obdobju 1994-1999 pa v višini 2,5% BDP). V prvem programskem obdobju je približno 500.000 oseb imelo koristi od financiranega usposabljanja, spodbudili pa so tudi ponovno integracijo brezposelnih na trg delovne sile. Kot drugo prioriteto (32% sredstev) so postavili ustanovitev domačega produktivnega sektorja. Osredotočili so se na razvoj majhnih podjetij s spodbujanjem njihovega tehnološkega razvoja, nadgradnjo usposobljenosti delovne sile in ustvarjanjem povezave med tujimi in domačimi podjetji. Vendar je industrijska razvojna strategija, zlasti v prvem obdobju kazala močno povezanost s preteklimi industrijskimi politikami, kar je poudarilo izvozno usmerjene dejavnosti in privabilo tuj kapital. Če upoštevamo irsko periferno lokacijo, so CSF programi kot tretjo prioriteto izbrali izboljšanje cestnega omrežja, pristanišč in letaliških povezav z namenom zmanjšati transportne stroške irskih izvoznikov ter pospešiti razvoj podjetij in turizma.

Na splošno je bilo uresničevanje irskih CSF politik kar zadovoljivo. Delno zaradi obstoja izkušenih agencij kot je IDA (*Industrial Development Agency*), delno pa zaradi dejstva, da sta bila irska razvojna programa zelo jedrnata. Število operativnih programov je bilo namreč precej manjše kot v ostalih kohezijskih državah – v obdobju 1994-1999 jih je bilo namreč samo 10 (Tondl, 2001, str. 329).

Za konec pa je potrebno omeniti še to, da je primer Irske zelo specifičen, kajti če primerjamo njen BNP na prebivalca z BDP na prebivalca se med njima pojavi velika razlika. Irski BNP je približno za 20% nižji od njenega BDP in tako še vedno pod evropskim povprečjem. Vzrok za večji BDP so ogromni dobički, ki jih na Irskem zaslužijo tuja podjetja, a jih potem odnesejo nazaj v domovino (Dauderstädt, 2001). Blaginja irskih prebivalcev je bila torej v velikem obsegu zgolj navidezna, zato je uspeh strukturne politike nekoliko zamegljen, a še dovolj velik, da so najrazvitejše irske regije v obdobju 2000-2006 izgubile status regij Cilja 1.

3.1.2. Grčija

Ostalim državam je po vstopu v EU šlo precej slabše kot Irski. Zlasti to velja za grško gospodarstvo, ki je v šestdesetih in sedemdesetih letih prikazovalo občudovanja vreden razvoj z visokimi stopnjami gospodarske rasti, investicij in nizko inflacijo. Po vstopu v EU leta 1981

pa se je gospodarsko dogajanje upočasnilo. Priključitev se je namreč zgodila hkrati z ekspanzivnim premikom v domači fiskalni politiki, ki je povečala javni deficit, posledično pa prisilila Grčijo k višjim podjetniškim davkom ter neugodni investicijski klimi (Dauderstädt, 2001).

V času programskega obdobja 1989-1993 je Skupnost prispevala letni pritek sredstev v vrednosti 2,7% BDP za Grčijo. V drugem obdobju 1994-1999 pa je razvojna pomoč narasla na 3,3% BDP. Oba grška programa sta dala poudarek na izboljšanje gospodarske infrastrukture (33% sredstev v letih 1989-1993 in 39% v letih 1994-1999), ki je bila v celoti zanemarjena. Izboljšanje človeškega kapitala (25% in 19% sredstev) in razvoj proizvodnega sektorja (25% sredstev v obeh obdobjih) pa sta bili nadaljnji prioriteti programov (Tondl, 2001, str. 335).

Zaradi prevelike kompleksnosti prvega CSF programa, ki je obsegal približno 30 multiregionalnih programov in 13 regionalnih, grške oblasti niso uspele oblikovati jasne razvojne strategije. V tem času so bili dovršeni predvsem infrastrukturni projekti na regionalni ravni, kot sta železniška povezava Atene-Solun in atenska podzemna železnica. Kar nekaj projektov pa je zaradi šibkosti grškega administrativnega sistema zamujalo in so bili predmet dela v drugem obdobju. V programih izboljšanja ravni izobrazbe je sodelovalo okoli 460.000 oseb, a so bili deležni kritik, da je vsebina usposabljanj preširoka in ne bo ustrezala zahtevam trga dela. Rezultati tretje politične prioritete prvega obdobja so bili tudi razočaranje. Investicijske podporne sheme so nameravale povečati konkurenčnost industrije, a je primanjkovalo operativnih ciljev. Po drugi strani pa so se zaradi šibkega investicijskega ozračja investitorji Grčije izogibali.

Z drugim obdobjem je Grčija ponovno opredelila razvojno strategijo. Cilj je bil uresničiti industrijsko tehnološko dogajanje in doseči večjo konkurenčnost na izvoznih trgih. Za usmerjanje investicijskih projektov je bila ustanovljena investicijska agencija. Nekoliko pa so se izboljšali tudi administrativni postopki in pristojnosti. Navkljub temu pa lahko rezultate strukturne politike ocenimo kot zelo slabe, kar kaže tudi to, da je med revnejšimi kohezijskimi državami samo Grčija v celoti obdržala status Cilja 1.

3.1.3. Portugalska

Ko se je Uniji pridružila Portugalska, je bila najrevnejša država članica, za katero so bile značilne velike regionalne razlike. Zaradi zaprtih meja je bila dolga leta izolirana od ostale Evrope. Po vrh vsega pa so ji brazgotine pustile še demokratična revolucija doma in svetovne krize drugod po svetu. Zato je že v začetku osemdesetih let uresničevala strog stabilizacijski program, s čimer je zmanjšala inflacijo in deficit ter dosegla zunanjo stabilnost.

Portugalska razvojna politika, ki je s strani Unije prejemale sredstva v višini 3,4% BDP za prvo in 3,9% BDP za drugo obdobje, je bila oblikovana z namenom, da mora država premagati šibkosti na vseh področjih. CSF programi so se osredotočili na modernizacijo produktivnega sektorja (36% sredstev v obdobju 1989-1993 in 30% sredstev v 1994-1999), izboljšanje

gospodarske infrastrukture (26% in 24% sredstev) in nadgradnjo človeških virov (25% sredstev). Za obdobje 1994-1999 je program vključeval tudi velike izdatke za izboljšanje življenjskih pogojev (17% sredstev) (Tondl, 2001, str. 330).

Po priključitvi k EU je Portugalska naredila velik napredek na področju modernizacije industrije, za katero je bila značilna prevlada občutljivih sektorjev kot so tekstil, obutev in lesni izdelki. Ukrepi so se izvajali v okviru PEDIP programa, ki je financiral 7.000 projektov in pomagal preusmeriti gospodarsko dejavnost v smeri naprednejših sektorjev. V drugem obdobju pa so se zavzeli še za nove podjetniške tehnike, boljše usposobljeno delovno silo in večji poudarek manjšim podjetjem. Kot posledica učinkovitega programa, je bila že v letu 1996 dostopna investicijska pomoč izčrpana. Na področju izobraževanja, kjer je imela Portugalska najnižji standard izmed vseh kohezijskih držav, je bil ob koncu osemdesetih let že viden majhen napredek. Po letu 1988 so namreč izdatki za izobraževanje konstantno naraščali in dosegli 5,5% BDP, kar je bilo enako deležu v Španiji in Irski. Pri izboljšanju cestnega, železniškega in telekomunikacijskega omrežja je bil v prvem obdobju prav tako narejen velik napredek, drugemu obdobju je bila pripisana le še nadgradnja doseženega.

Če povzamemo, ugotovimo, da je Portugalska več kot odlično izkoristila strukturno pomoč Unije ter dosegla precejšen ekonomski napredek tako v smislu realne konvergence kot finančne discipline, zaradi česar so zelo ambiciozni cilji za obdobje 2000-2006 več kot dosegljivi.

3.1.4. Španija

Na gospodarski razvoj Španije članstvo v EU ni pretirano vplivalo, saj je bilo veliko doseženo že pred priključitvijo. Podobno kot Portugalska je pred vstopom v EU vpeljala stabilizacijsko politiko in ambiciozni program prestrukturiranja gospodarstva, ki je vodil do preoblikovanja gospodarskih dejavnosti, finančnega prestrukturiranja in tehnološke modernizacije. To pa je bilo povezano z neuravnoteženim regionalnim razvojem in izgubami delovnih mest.

Za španske regije Cilja 1, ki so obsegale okoli 77% njenega ozemlja, je finančni prispevek strukturne politike v obdobju 1989-1993 znašal letno okoli 1,13% BDP, v drugem obdobju pa 2,1% BDP, kar je relativno majhen znesek, zato je potrebno omeniti, da gre splošno ugodno rast španskih regij v prvem obdobju pripisati lastnim nacionalnim naporom in ne sami strukturni politiki EU.

Razvojni CSF program se je osredotočil na nadgradnjo infrastrukture, ki je bila glavna ovira pri razvoju regij Cilja 1. V obdobju 1989-1993 je bilo kar 54% sredstev naslovljenih na infrastrukturne projekte, poleg tega pa je Španija za ta namen pridobila tudi posojila Evropske investicijske banke. Uresničeni so bili veliki projekti, kot so gradnja avtocest, elektrifikacija železniških tirov, hitri vlak Sevilla-Madrid ter nadgradnja telekomunikacijskega, energetskega in vodovodnega omrežja. Ukrepi za izboljšanje poklicne usposobljenosti so postali druga prioriteta prvega programskega obdobja (24% sredstev) in pri tem ustvarili koristi 1,2 milijonoma zaposlenim in 40% brezposelnim, ki so ponovno vstopali na trg dela. Kot tretja

prednostna naloga se je razvojna podpora, namenjena produktivnemu sektorju v tem obdobju močno skoncentrirala na kmetijstvo, kjer je bila velika potreba po povečanju produktivnosti, medtem ko je bilo tudi v industriji ustvarjenih 50.000 dodatnih delovnih mest. Politiki za podporo industrije, obrti in storitev (30% sredstev) ter človeškega kapitala (28% sredstev) sta dobili večja pooblastila v drugem obdobju, medtem ko se je pomen infrastrukture zmanjšal (29% sredstev).

Z visoko stopnjo administrativne pristojnosti na regionalni ravni in z jasno dodeljenimi odgovornostmi med nacionalnimi in regionalnimi oblastmi je potekalo uresničevanje operativnih programov nemoteno, čeprav so bili številčni (64 v obdobju 1994-1999). Trdimo lahko, da si je Španija s pomočjo strukturnih sredstev močno opomogla.

3.1.5. Mezzogiorno

Italijanska vlada je poskušala premagati osnovne razvojne probleme z usmerjanjem investicij na jug, a to ni bilo uspešno. Kmetijstvo je namreč še vedno predstavljalo velik delež zaposlitev, medtem ko je bilo gospodarsko dogajanje v drugih sektorjih nezadostno. Navkljub velikim naporom, ki so bili vloženi v ta del Italije s strani same države in EU, je brezposelnost ostajala zelo visoka, raven dohodka pa močno pod italijanskim in evropskim povprečjem. Neuspeh gospodarskega razvoja pa lahko delno pripišemo tudi južnemu socialno-političnemu sistemu, ki je zakoreninjen v zgodovini Mezzogiorna (Dauderstädt, 2001).

Regijam Cilja 1 je Skupnost za obdobje 1989-1993 namenila sredstva v višini 0,7% BDP, za naslednje obdobje pa 1,14% BDP. Razporejanje sredstev pa je bilo oteženo zaradi nesposobne in neučinkovite javne administracije na nacionalni in regionalni ravni ter velike kompleksnosti CSF programov (v obdobju 1989-1993 jih je bilo 39, v drugem obdobju pa se je število zmanjšalo na 29).

Med regionalnimi političnimi prioritetami CSF programa je bil na prvem mestu razvoj produktivnega sektorja (39% sredstev v obdobju 1989-1993 in 48% v prihodnjem obdobju). Za ta namen je bilo v prvem obdobju izdelanih ogromno investicijskih shem, ki so bile zelo uspešne, saj je bila pomoč zagotovljena okoli 2.700 majhnim in srednje velikim podjetjem ter ustvarjenih okoli 9.000 delovnih mest. Infrastrukturni projekti so imeli precej manjši pomen kot v ostalih kohezijskih državah (22% in 17% sredstev), saj je bila infrastruktura v južni Italiji predvsem na področju prometa dokaj napredna. Bile pa so potrebne izboljšave energetskega in vodovodnega omrežja ter nadgradnja telekomunikacijskega omrežja. V drugem obdobju pa je bila načrtovana modernizacija železniškega omrežja v okviru transevropskega omrežja. Glede na obstoječe probleme brezposelnosti so bila sredstva namenjena tudi ukrepom usposabljanja (21% sredstev), kamor je bilo predvsem v prvem programskem obdobju vključenih okoli 380.000 oseb.

Mezzogiorno ni mogel »pobratiti« vseh koristi, ki mu jih je v preteklosti ponujala evropska strukturna politike, predvsem zato, ker ni mogel zagotoviti ustreznega institucionalnega in administrativnega okvirja za delovanje takšne politike.

3.2. Kvantitativno vrednotenje strukturne pomoči

Pri spoznavanju razlik v političnih prioritetah in pomembnosti prejetih strukturnih sredstev je pri splošnem učinku rasti zanimivo le tisto, kar je povezano s CSF programi. Zadnji del poglavja zato predstavlja rezultate najpomembnejših študij na tem področju.

Makroekonomsko vrednotenje strukturnih politik se je pričelo šele v devetdesetih letih, ko se je pojavila potreba po pridobivanju bolj temeljitega vpogleda v politiko, da bi opravičili nadaljnje visoke deleže sredstev kohezijskim državam v drugem programskem obdobju in da bi se odločili o političnih prioritetah. Najpomembnejši prispevek vključuje input-output analizo Beutela, analizo z modelom HERMIN za kohezijske države in analizo s QUEST II modelom Komisije (Tondl, 2001, str. 339).

Zaradi različnih značilnosti modelov kaže ocenjen učinek na rast širok spekter variacij. Velik učinek na rast BDP prikazuje input-output analiza, in sicer naj bi v obdobju 1989-1993 CSF programi zagotovili dodatno letno 0,1-0,7% rast BDP v kohezijskih državah in Mezzogiornu, pri čemer naj bi bila najvišja na Portugalskem (0,7%) in v Grčiji (0,5%). Za obdobje 1994-1999 Beutel smatra, da bi bila lahko dodatna letna rast BDP med 0,7% in 0,9%, učinek pa naj bi bil najvišji v Grčiji. V skladu s simulacijami modela QUEST II je bil učinek rasti programov v obdobju 1989-1993 precej manjši. Za Portugalsko in Grčijo je bila ocenjena dodatna rast BDP v vrednosti 0,3%, za Irsko 0,25% in Španijo 0,1%. Za drugo obdobje je model predvidel dodatno rast BDP za Irsko in Španijo, medtem ko naj bi se učinek na rast na Portugalskem in v Grčiji znižal. Simulacije modela HERMIN pa podobno kot Beutelova analiza namigujejo na visok učinek rasti, a le za Portugalsko in Irsko. Rezultati teh študij kažejo, da CSF programi prispevajo k rasti v vseh državah.

Do teh modelov pa ima zelo kritičen odnos Ederveen, saj poudarja, da modeli prikazujejo samo določen pozitiven potencialni učinek, ne upoštevajo pa nekaterih pojavov, kot so učinek izrinjanja (*crowding-out effect*), neučinkovita alokacija in rent-seeking, ki zmanjšujejo učinkovitost strukturne pomoči. Podpira pa teorijo, da je učinkovitost strukturnih sredstev odvisna od tako imenovanih pogojnih spremenljivk. Strukturne pomoči torej same po sebi ne povečujejo rasti BDP, temveč je pogoj za učinkovitost politike predvsem odprtost ekonomije. Prav Irsko je namreč najbolj odprta med kohezijskimi državami. Sledita ji Portugalska in Španija, najbolj zaprta pa je Grčija (Ederveen, 2002, str. 10).

Zanimiva pa je tudi analiza Fratesija in Rodrigueza, ki sta ugotovila, da je bilo v povprečju polovica vseh strukturnih sredstev Unije usmerjenih v izgradnjo infrastrukture in zaščito okolja. V večini regij na Portugalskem, v Španiji in Grčiji je bil ta znesek celo višji od 70%.

Skoraj četrtino sredstev je bilo namenjeno podpori podjetij (zlasti v Italiji). Rezultati medsektorske in regresijske analize pa so pokazali, da so imele investicije v te razvojne prioritete skoraj nepomemben učinek na rast tako v Uniji na splošno kot tudi v regijah Cilja 1. Zato sta sklepala, da razvojne strategije ne samo, da ne omogočajo hitrejše gospodarske rasti na kratek ali srednji rok, temveč tudi ne omogočijo pomoči potrebnim regijam, da se soočajo z gospodarskimi izzivi (Fratesi, Rodriguez-Pose, 2002, str. 35).

Sklep, ki ga lahko izpeljemo iz teh študij je, da ima strukturna politika EU s svojimi razvojnimi programi in finančnimi prispevki prav gotovo določen pozitiven učinek na regionalna in nacionalna gospodarstva. Pri tem pa se moramo zavedati, da tudi politika ne more doseči vsega sama, ampak da morajo biti za večjo učinkovitost izpolnjeni še mnogi drugi pogoji.

SKLEP

Evropska unija, sedaj že skupnost 25 držav, cilja tako z gospodarskega kot tudi s socialnega vidika na sam vrh. Ne zadovolji se namreč s povprečnimi rezultati, ampak želi doseči najboljše in tako postati vzor ostalemu svetu. Njen pohod na prestol pa precej otežujejo razlike v razvoju in razvitosti med posameznimi državami članicami in regijami, ki so lahko posledica geografske odmaknjenosti in nedostopnosti, nedavnih ekonomskih in socialnih sprememb ali kombinacija obojega. Hkrati pa se mora Unija soočiti še s čedalje hitrejšim tehnološkim napredkom, liberalizacijo in globalizacijo, naraščajočo potrebo po znanju ter močnejšo konkurenco. Državam in regijam, ki ob dolgoletni tradiciji zdravega gospodarstva, uspejo še v čim večji meri absorbirati tekoče spremembe, je svetla prihodnost zagotovljena. Ostalemu delu, kateremu zgodovina in njeni ostanki niso tako naklonjeni, pa današnja digitalna doba prinaša zgolj neugodnosti, ki se kažejo v socialnem pomanjkanju in gospodarskem zaostanku, nekvalitetnih šolah, visoki brezposelnosti in neustrezni infrastrukturi.

Da bi bile koristi ekonomske integracije enakomerno porazdeljene, neenakosti odpravljene in razvoj vseh delov Unije čim bolj usklajen, je bila že ob samem nastanku, takrat še Evropske gospodarske skupnosti kot ena izmed osnovnih politik predstavljena strukturna politika. Na začetku delovanja ni imela velikih pooblastil, a je z vsako nadaljnjo širitvijo Unije doživljala finančno okrepitev in reforme z uvajanjem novih oblik, kriterijev in instrumentov. Namen strukturne politike je odpravljanje dolgoročnejših in resnejših težavah, zato se tudi njeno posredovanje začne pri koreninah, to je pri faktorjih, ki so odločilnega pomena za ekonomsko in socialno kohezijo. Velike investicije v informacijsko in telekomunikacijsko tehnologijo, inovacijsko zmogljivost, infrastrukturo, izobraževanje in usposabljanje delovne sile, ohranjanje okolja in iskanje novih virov energije so v njenem dometu. Prav tako pa ne pozablja na spodbujanje konkurenčnosti, produktivnosti, odpiranje gospodarstev in iskanje novih zaposlitvenih možnosti.

Vse zgoraj omenjeno se je v poročilih Evropske komisije izkazalo kot vredno truda, saj je prišlo do določene stopnje konvergence. Z ekonomskega zornega kota so se razlike med

državami nekoliko zmanjšale, medtem ko so ostale regionalne neenakosti še vedno ogromne. Slednje velja predvsem za tri kohezijske države Grčijo, Portugalsko in Španijo. Na področju socialne kohezije se zaradi upada dejavnosti v kmetijstvu in industriji še vedno čutijo posledice, pa čeprav je prišlo do večjega zaposlovanja žensk in novo ustvarjenih delovnih mest v storitvenem sektorju. Samo štiri države so namreč presegle 70% stopnjo zaposlenosti, to pa pomeni, da brezposelnost še vedno preveč kroji usodo ljudi. Na udaru so predvsem regije v kohezijskih državah ter oddaljena, periferna in podeželska področja, ki se zaradi tega srečujejo z revščino in z njo povezanim dejstvom, da je delovna sila zelo slabo izobražena. V slednjih so pereč problem še zastarela in neuporabna infrastruktura, nizka produktivnost ter majhni izdatki za raziskave in razvoj, a si omenjena področja s strukturno pomočjo EU počasi le izboljšujejo svoj položaj.

Vsi pa niso podobnega mnenja, zato se je v zadnjem času pojavilo precejšnje število kritik na račun Komisije, kajti podrobnejši pogled je pokazal, da je bil storjen precej manjši napredek kot kažejo poročila. Kritike se naslanjajo na štiri kohezijske države in italijansko pokrajino Mezzogiorno, kamor je bilo vložene največ strukturne pomoči, a regionalne konvergence kakor tudi napredovanja iz okovja Cilja 1 ni videti. Vzroke za takšno stanje pripisujejo neustrezno zasnovanim razvojnim strategijam s prevelikim številom operativnih programov, pomanjkanju nadzornih instrumentov Skupnosti ter neučinkoviti in nesposobni administraciji posameznih držav. V devetdesetih letih so učinke delovanja strukturne politike začeli proučevati s pomočjo različnih modelov, ki so podali sklep, da evropska strukturna politika najverjetneje pušča pozitiven vtis na regionalna in nacionalna gospodarstva, a mora biti za večjo učinkovitost zadoščeno tudi drugim pogojem. S tega vidika pa bi izpostavila Irsko, ki je v stopnji razvoja že prehitela večino razvitejših članic EU. Kot država z dobrim ravnotežjem med ustrezno strukturno pomočjo ter zdravo in stabilno makroekonomsko politiko bi lahko bila za vzgled Sloveniji in ostalim novim devetim državam članicam, ki so po priključitvi prevzele nevhvaležni položaj na repu Unije.

LITERATURA

1. Aljančič Mojca: Monitoring državne regionalne politike v sistemu strukturnih skladov EU. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 56 str., 3. pril.
2. Bajt Lidija: Vrednotenje učinkov regionalne pomoči v Evropski uniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 47 str.
3. Bavdaž Mojca, Bregar Lea, Ograjenšek Irena: Ekonomska statistika 2000. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 291 str.
4. Benko Maša: Strukturna in kohezijska politika Evropske unije. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1999. 44 str.
5. Bizjak Andrej: Strukturni skladi v Evropski uniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 45 str.
6. Dauderstädt Michael: Cohesive Growth in the Enlarging Euroland: Patterns, Problems and Policies. Summarizing Essay. Bonn, 2001.
[URL: <http://ora.fes.de:8081/fes/docs/analyzeeinheit/dauderessay.htm>], 22.10.2001.
7. Ederveen Sjef, de Groot Henri L.F., Nahuis Richard: Fertile Soil for Structural Funds? Discussion Paper No.10. Haag : CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, 2002. 28 str.
8. European Commission: A new partnership for cohesion: convergence competitiveness cooperation - Third report on economic and social cohesion. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2004. 206 str.
9. European Commission: Structural Actions 2000-2006: Commentary and Regulations. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2000. 158 str.
10. European Commission, Directorate – General for Regional Policy: Second progress report on economic and social cohesion. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2003. 16 str.
11. European Commission, Directorate – General for Regional Policy: Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory – First progress report on cohesion. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2002. 16 str.
12. European Commission, Directorate – General for Regional Policy: Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory – Second report on economic and social cohesion. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 160 str.
13. European Commission, Directorate – General for Regional Policy: Unity, solidarity, diversity for Europe, its people and its territory – Second report on economic and social cohesion: Statistical annex. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 75 str.
14. European Commission, Directorate – General for Regional Policy: Working for the regions. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2001. 34 str.

15. European Parliament, Directorate – General for Research: Fact Sheets on the European Union. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1999. 337 str.
16. Fratesi Ugo, Rodriguez-Pose Andres: Unbalanced development strategies and the lack of regional convergence in the EU. 2002, 45 str.
[URL: <http://www.ise.ac.uk/collections/geographyAndEnvironment/pdf/rp76.pdf>], 30.9.2002.
17. Frias Isidro, Iglesias Ana Vazquez Emilia: Economic Growth And Employment: Regional Disparities in the EU. 38th Congress on European Regional Science: Working Paper Series Economic Development No.30. University of Santiago de Compostela, Faculty of Economics.
[URL: <http://www.use.es/economet/aeeadepdf/aeade30.pdf>], 22.1.2004.
18. Kuljaj Aleksander: Regionalna politika Evropske unije in Slovenija. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 51 str.
19. Leonard Dick: The Economist guide to the European Union: the original and definitive guide to all aspects of the EU. London : The Economist, 1997, 310 str.
20. Mrak Mojmir: Kohezijska politika Evropske unije. Ljubljana : samozaložba, 2004. 160 str.
21. Pungartnik Andrej: Vpliv strukturne pomoči Evropske unije na gospodarski razvoj kohezijskih držav. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 47 str.
22. Tarschys Daniel: Reinventing Cohesion – The Future of European Structural Policy. Report No. 17. Stockholm : Swedish Institute for European Policy Studies. 2003, 104 str.
23. Tondl Gabriele: Convergence After Divergence? Regional Growth in Europe. Wien New York : Springer Verlag, 2001. str. 308-347.
24. Zaveršek Boštjan: Regionalizem v luči slovenskega približevanja Evropski uniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2000. 51 str.

VIRI

1. Aljančič Mojca, Horvat Andrej: Regionalna politika Evropske unije in strukturni skladi.
[URL: http://www.evropska-unija.si/pages/publikacije/pdf/regionalna_politika.pdf], 4.10.2001.
2. EUROPA – Activities of the European Union: Cohesion Fund.
[URL: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/I60018.htm>], 3.3.2003.
3. EUROPA – Activities of the European Union: European Regional Development Fund.
[URL: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/I60015.htm>], 16.2.2001.
4. EUROPA – Activities of the European Union: General Provision on the Structural Funds.
[URL: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/en/lvb/I60014.htm>], 23.4.2003.
5. EUROPA – Employment and Social Affairs: The European Social Fund.
[URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/esf/en/public/brochure/brochen.htm], 15.5.2003.
6. EUROPA – European Social Fund: Introducing the ESF.

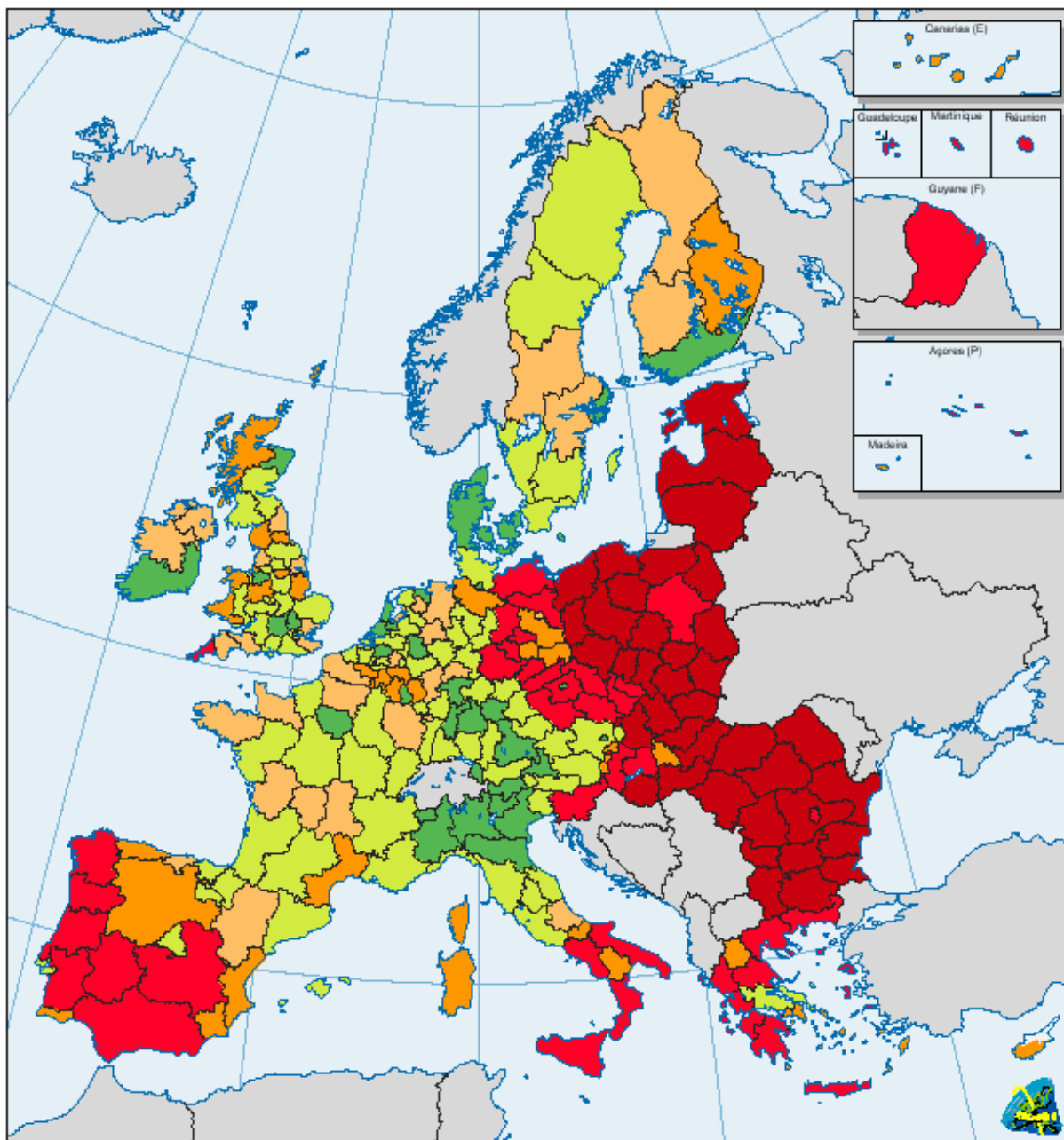
- [URL: http://europa.eu.int/comm/employment_social/esf2000/introduction-en.htm], 15.5.2004.
7. EUROPA – Regional Policy Inforegio: Glossary Inforegio English.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/glossary/glossary_en.htm], 22.4.2004.
  8. EUROPA – Regional Policy Inforegio: Structural actions in support of competition.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/themes/compet_en.htm], 12.4.2004.
  9. EUROPA – Regional Policy Inforegio: Structural actions in support of employment.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/themes/employ_en.htm], 12.4.2004.
  10. EUROPA – Regional Policy Inforegio: Structural actions in support of environment.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/themes/environ_en.htm], 12.4.2004.
  11. EUROPA – Regional Policy Inforegio: Structural actions in support of information society.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/themes/infotech_en.htm], 12.4.2004.
  12. EUROPA – Regional Policy Inforegio: Structural actions in support of research and innovation.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/themes/resear_en.htm], 12.4.2004.
  13. EUROPA – Regional Policy Inforegio: Structural actions in support of transport.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/themes/transport_en.htm], 12.4.2004.
  14. EUROPA – Regional Policy Inforegio: The Cohesion Fund at a glance.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/procf/cf_en.htm], 9.4.2004.
  15. EUROPA – Regional Policy Inforegio: The Structural Funds.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/prord/sf_en.htm], 11.4.2004.
  16. Finančna pomoč Evropske unije – Strukturni skladi.
[URL: http://www.evropska-unija.si/pages/evropska_unija/financna_pomoc/strukturni_skladi_eu.html], 9.4.2004.
  17. Služba vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj: Sistem strukturnih skladov Evropske unije.
[URL: <http://www.gov.si/svrp/3str/pdf/sistem-strukturnih-skladov.pdf>], 24.2.2003.
  18. Urad vlade RS za informiranje: Finančni viri.
[URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/partnerstvo-za-pristop-98/financni-viri/>], 15.4.2004.
  19. Urad vlade RS za informiranje: Skladi, subvencije.
[URL: <http://evropa.gov.si/evropomocnik/question/388-96/>], 13.4.2004a.

PRILOGE

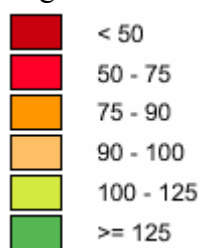

Priloga 1: EKONOMSKA KOHEZIJA

Slika 1: Bruto domači proizvod na prebivalca v regijah Evropske unije v letu 2001 (izražen v obliki indeksa, EU-25 = 100)

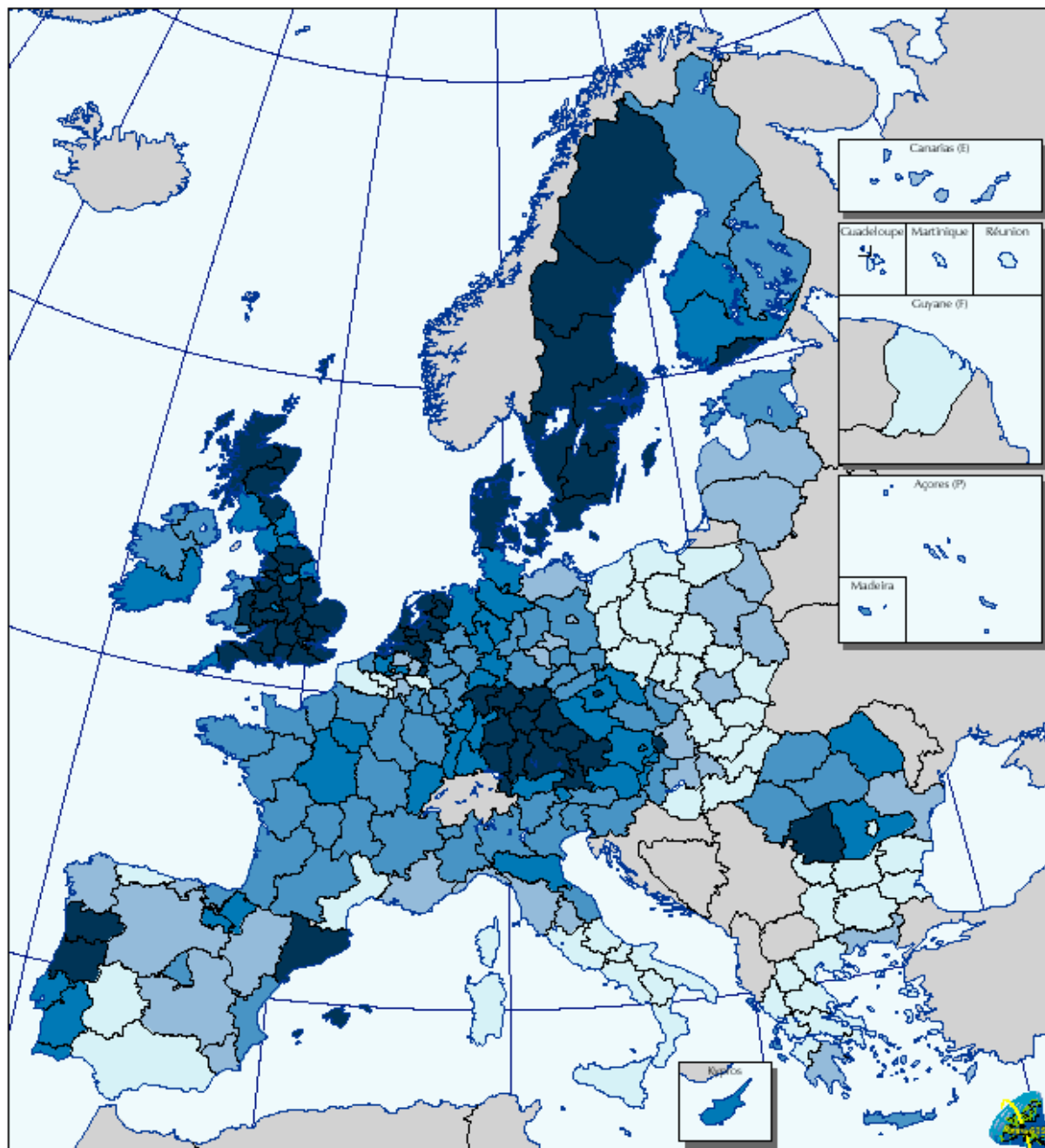
Legenda:

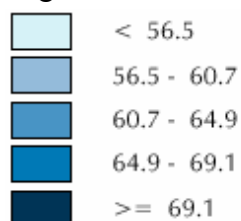
Vir: Third report on economic and social cohesion, 2004, str. 5.

Priloga 2: SOCIALNA KOHEZIJA

Slika 2: Stopnja zaposlenosti v regijah Evropske unije v letu 2001 (izražena kot % delovno aktivnega prebivalstva med delovno sposobnim prebivalstvom v starostni skupini 15-64 let)

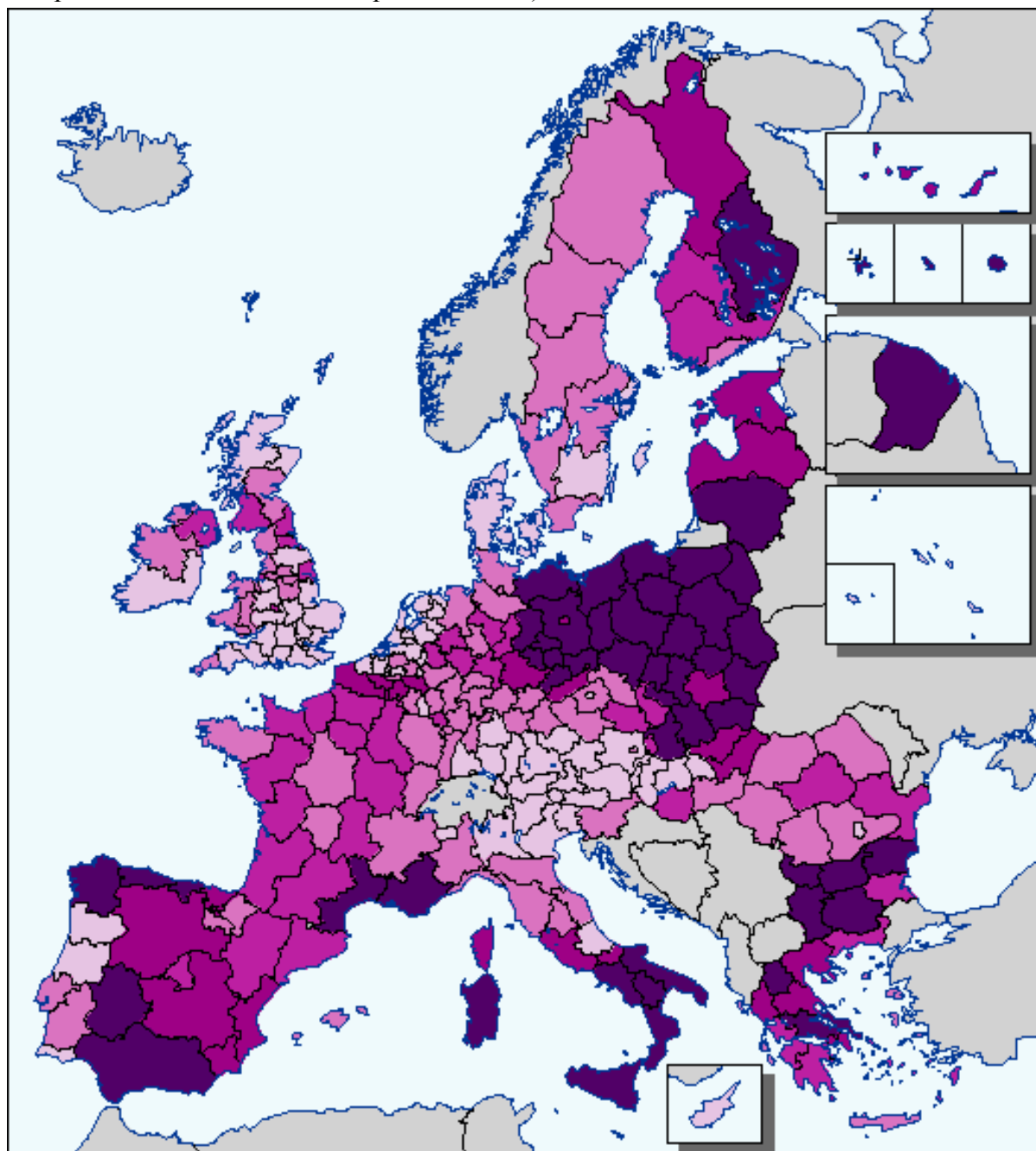

Legenda:

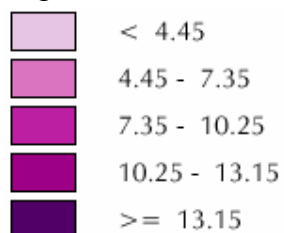

Vir: Second progress report on economic and social cohesion, 2003.

Slika 3: Stopnja brezposelnosti v regijah Evropske unije v letu 2001 (izražena kot % brezposelnih oseb med aktivnim prebivalstvom)

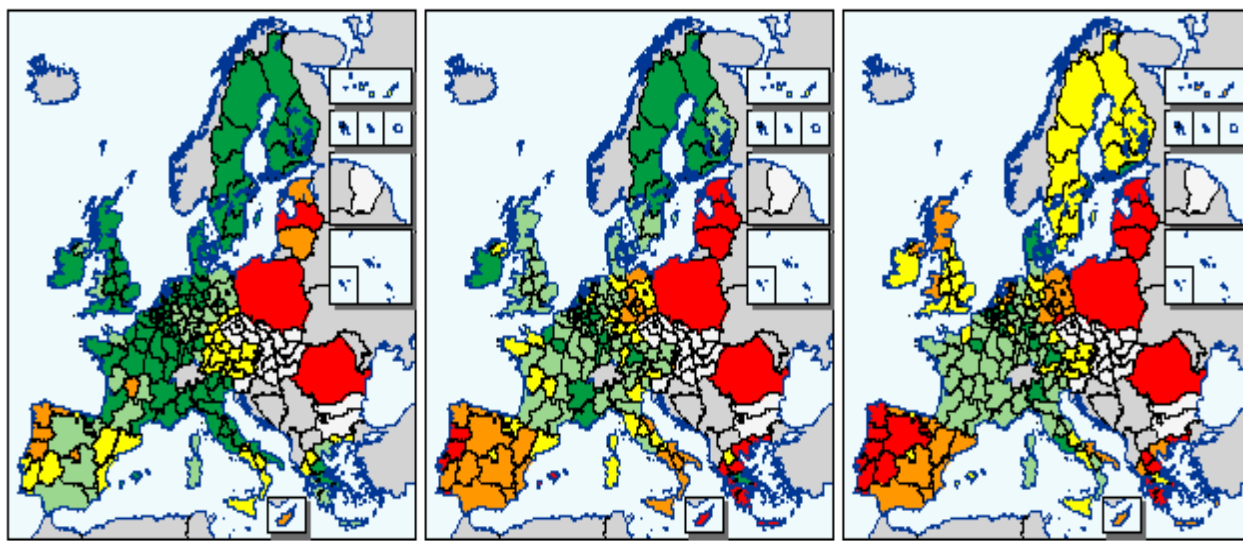
Legenda:

Vir: Second progress report on economic and social cohesion, 2003.

Priloga 3: KONKURENČNOST, PRODUKTIVNOST IN EKONOMSKO DOGAJANJE

Slika 4: Produktivnost po posameznih sektorjih in regijah Evropske unije v letu 1998 (indeks EU-15= 100, izražena kot BDP na enoto zaposlenega)

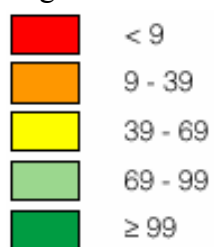

Kmetijski sektor

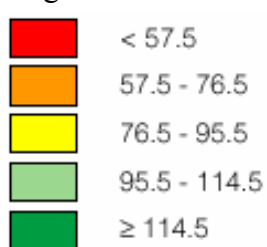
Industrijski sektor

Storitveni sektor

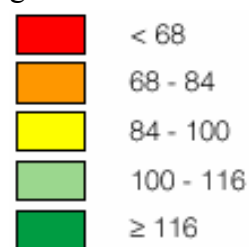
Legenda:

Legenda:

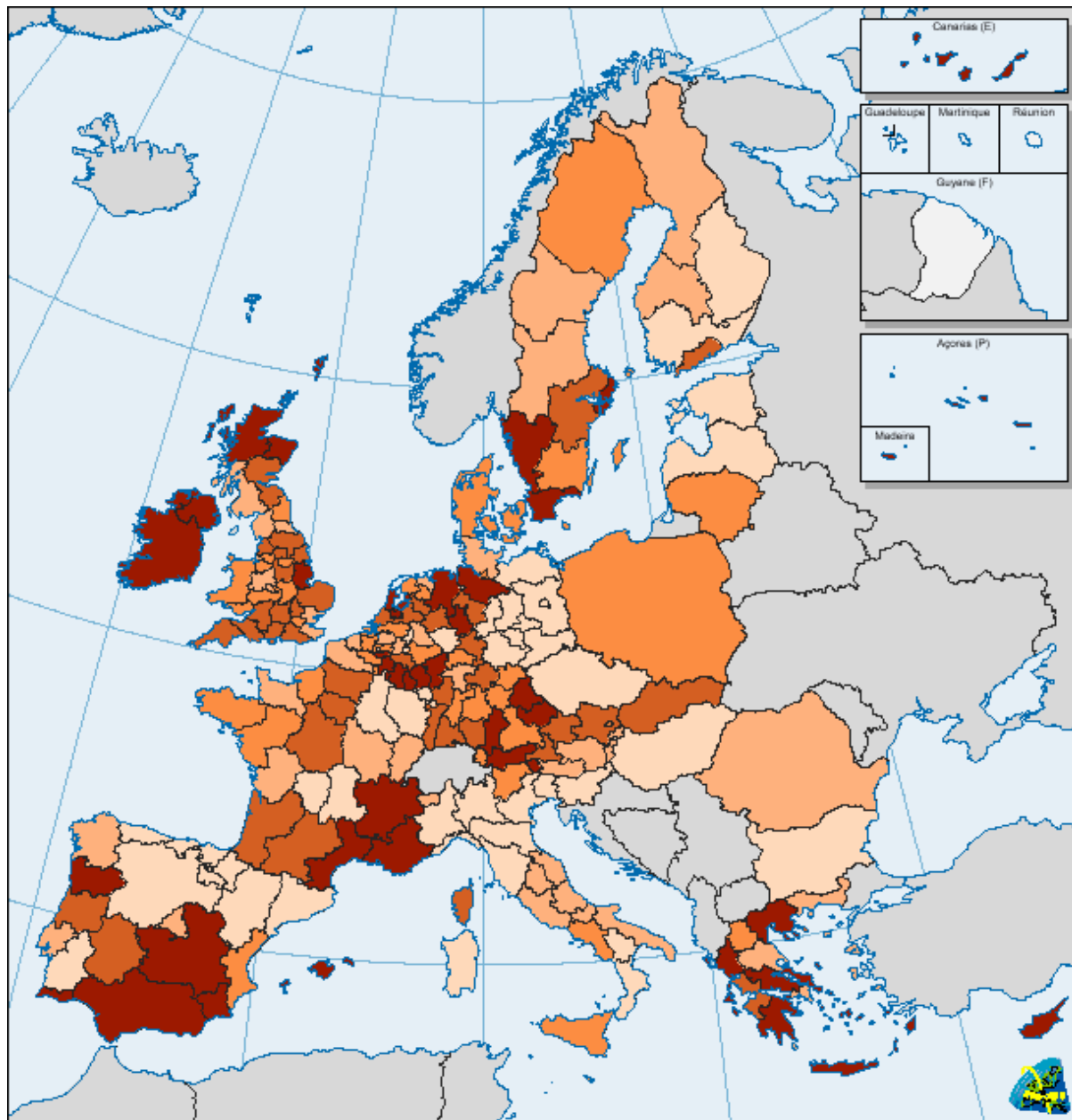
Legenda:

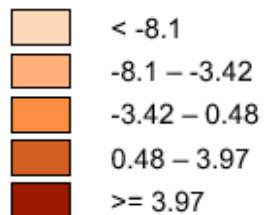
Vir: Second report on economic and social cohesion: Statistical annex, 2001.

Priloga 4: DEMOGRAFSKI DEJAVNIKI IN MIGRACIJE

Slika 5: Spremembe v delovno aktivnem prebivalstvu v starostni skupini 15-64 let v obdobju 2000-2025 (izraženo v %)

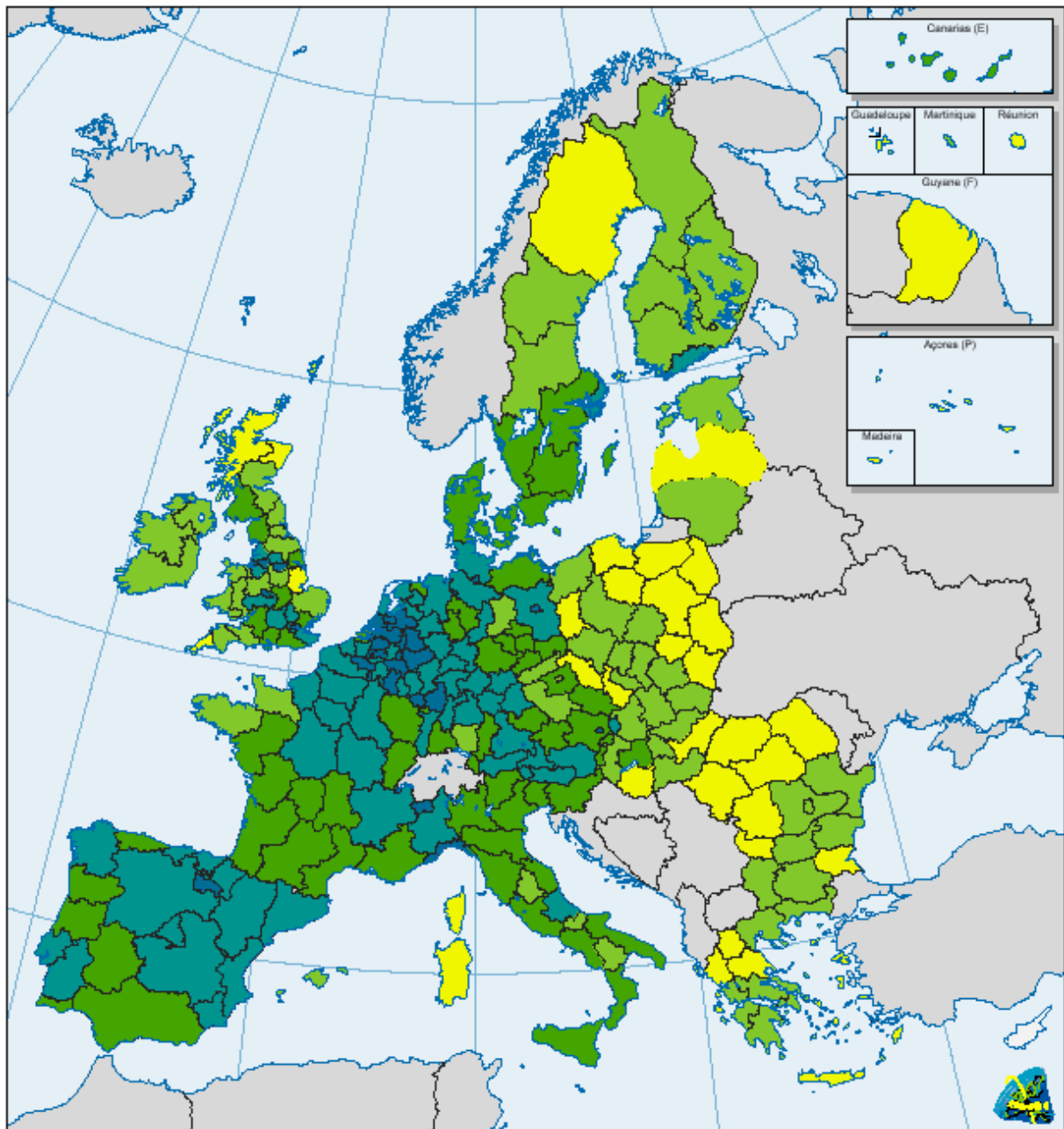
Legenda:

Vir: Third report on economic and social cohesion, 2004, str. 75.

Priloga 5: INFRASTRUKTURA

Slika 6: Gostota avtocest v državah in regijah Evropske unije v letu 2001 (indeks EU-15 = 100, izraženo v km)

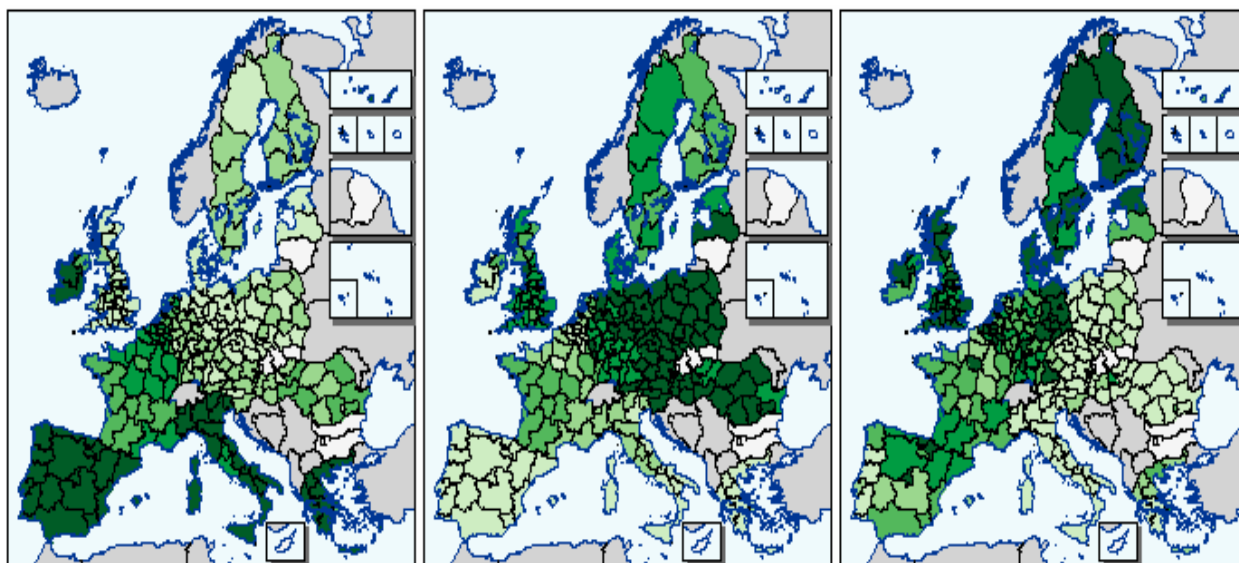
Legenda:

Vir: Third report on economic and social cohesion, 2004, str. 39.

Priloga 6: RAZVOJ ČLOVEŠKIH VIROV

Slika 7: Stopnje pridobljene izobrazbe po državah članicah Evropske unije in njihovih regijah v letu 1999 (izražene kot % prebivalstva med 25-59 letom starosti)

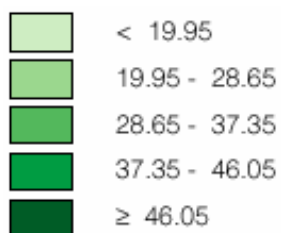

Osnovnošolska izobrazba

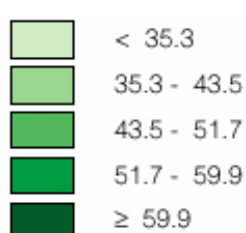
Srednješolska izobrazba

Univerzitetna izobrazba

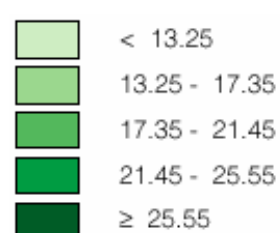
Legenda:

Legenda:

Legenda:

Vir: Second report on economic and social cohesion: Statistical annex, 2001.

Priloga 7:

Slovar ključnih besed:

structural policy – strukturna politika

Structural Funds – Strukturni skladi

European Regional Development Fund - Evropski sklad za regionalni razvoj

European Social Fund - Evropski socialni sklad

European Agricultural Guidance and Guarantee Fund - Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad

Financial Instrument for Fisheries Guidance - Finančni instrument za usmerjanje ribištva

Objectives – Razvojni cilji

Community Initiatives – Pobude Skupnosti

Cohesion Fund – Kohezijski sklad

European Investment Bank – Evropska investicijska banka

Pre-accession aid – predpristopna pomoč

economic and social cohesion – ekonomska in socialna kohezija

employment rate – stopnja zaposlenosti

unemployment rate – stopnja brezposelnosti

poverty – revščina

accessibility index – indeks dostopnosti

central regions – središčne regije

peripheral regions – periferne regije

urban areas – urbana področja

rural areas – podeželska področja

competitiveness – konkurenčnost

working-age population – delovno aktivno prebivalstvo

R&D expenditure – izdatki za raziskave in razvoj

high-technology sector – visoko tehnološki sektor

innovative capacity – inovacijska zmogljivost

knowledge economy – ekonomija znanja

Kratice držav:

AVT – Avstrija

BEL – Belgija

DAN – Danska

ŠPA – Španija

FIN – Finska

FRA – Francija

NEM – Nemčija

GRČ – Grčija

IRS – Irska

ITA – Italija

LUK – Luksemburg

NIZ – Nizozemska

POR – Portugalska

ŠVE – Švedska

VB – Velika Britanija